

Senter for
omsorgsforskning

Årsmelding 2013

KONTAKTINFORMASJON

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, ØSTLANDET

Leder: Maren Sogstad, maren.sogstad@hig.no

Faglig ansvarlig: Tor Inge Romøren, tromoren@online.no

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, VEST

Daglig leder: Oddvar Førland, oddvar.forland@hib.no

Forskningsleder: Frode F. Jacobsen,

frode.fadnes.jacobsen@hib.no

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, NORD-NORGE

Daglig leder: Anne Serine Fottland,

anne.serine.fottland@uit.no

Faglig leder: Torunn Hamran, torunn.hamran@uit.no

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, MIDT-NORGE

Daglig leder: Kirsten Lange, kirsten.lange@hint.no

Faglig leder: Ingela Enmarker, ingela.enmarker@hint.no

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, SØR

Daglig leder: Torhild Gregersen,

torhild.k.gregersen@uia.no

Faglig leder: Bjørg Dale, bjorg.dale@uia.no

Høgskolen i Telemark

Innhold

Forord	5
Felles aktivitet	9
Årsmeldinger	13
Østlandet	13
Vest	21
Nord-Norge	31
Midt-Norge	45
Sør	57

FORORD

Forskningsressurser med hverdagsmål

I 2013 feiret sentrene for omsorgsforskning sin femårsdag. Med en grunnbevilgning fra de sentrale helsemyndighetene i ryggen har vi utviklet en omfattende virksomhet. Den blir i tillegg finansiert gjennom eksterne midler, og fra ressurser som vertsinstitusjonene våre legger i potten. Summerer en opp, utgjør vi i dag en kjernegruppe på vel femti fagpersoner i stillinger av ulikt omfang og varighet. I tillegg kommer kolleger tilknyttet som partnere gjennom samarbeidsavtaler. Det betyr at vi er det største fagmiljøet på vårt felt i Norge. Vi tar også mål av oss til å bli det faglig ledende.

Vi har to komparative fortrinn: En regional forankring og en praksisnær innretning. Det betyr at vi har førstehånds kjennskap til omsorgsfeltet slik det utfolder seg over hele landet, og at vårt arbeid har et anvendbart sikte. Disse egenskapene henger sammen, og de gir virksomheten vår retning og forankring. Vårt mandat er å drive utvikling, forvaltning og formidling av forskning med de kommunale omsorgstjenestene som målgruppe. Med i dette bildet hører også omsorgsarbeid som ikke er betalt, ikke minst innen familien og blant frivillige i og utenom organisasjonene – og samspillet mellom denne innsatsen og den profesjonelle.

I 2014 tar vi to store skritt som befester oss som et landsomfattende forskningsmiljø og løfter formidlingsvirksomheten vår. Vi skal lansere kunnskapsbasen «Omsorgsbiblioteket», og vi starter arbeidet med «Tidsskrift for omsorgsforskning». Omsorgsbiblioteket blir et dokumentasjonssenter for omsorgstjenestene. Vi skal supplere storebror «Helsebiblioteket», og vi skal samarbeide med det. «Tidsskrift for omsorgsforskning» skal bidra til å bringe stolthet inn i omsorgstjenesten. Gjennom vitenskapelige publikasjoner, populærvitenskapelig formidling og annet fagstoff, og med reportasjer og intervjuer skal bladet bidra til å øke kunnskapen, identiteten og entusiasmen i sektoren.

Vårt viktigste mål er å bidra til en bedre hverdag for mennesker som trenger langvarig hjelp på grunn av sykdom, funksjonssvikt eller aldring. Omsorgsforskning skal understøtte alle som arbeider for å gi disse menneskene økt selvhjulpenhet, helse og livskvalitet – eller en verdig tilbakegang og død. Virksomheten vår er til for dem.

Tor Inge Romøren

FELLES AKTIVITET

Felles aktivitet

De fem sentrene for omsorgsforskning danner et nasjonalt nettverk, som til sammen utgjør et tyngdepunkt innen omsorgsforskning i Norge. Sentrene har flere felles aktiviteter, og deler også logo, rapportserie og felles nettportal – www.omsorgsforskning.no.

Sentrene har i 2013 hatt tre samlinger, samt en felles tur til Metochi, Lesbos. Den første samlingen var i Bergen, arrangert av Senter for omsorgsforskning, Vest. Fokus på denne samlingen var felles overordnet strategiarbeid, samt felles aktiviteter og forskningsarbeid. I juni møttes sentrene igjen i Tromsø – denne gangen med Senter for omsorgsforskning, Nord-Norge som arrangør. Her ble felles aktiviteter og prosjekter tatt opp og diskutert videre. Det var også faglig innlegg, samt presentasjon fra NFR om søknadsskriving.

I august reiste en gruppe på 25 personer fra alle de fem sentrene for omsorgsforskning til Metochi Studiesenter på Lesbos. Dette var en inspirerende uke med faglige innlegg og tid til lange diskusjoner.

Dette året har også vært et jubileumsår for Senter for omsorgsforskning. Det er fem år siden strukturen med alle de fem sentrene var på plass – og dette ble markert med en jubileumsfeiring på Gjøvik i november. Det ble også satt av en dag til felles-saker og faglig innlegg etter markeringen. Mange gratulasjoner og fine ord førte til at det ble en fin feiring for et første jubileum.

DIALOGSEMINAR

De fem sentrene for omsorgsforskning har samlet et panel med «omsorgsforskingskommuner». Dette består av et representativt utvalg på rundt 50 kommuner, med kontraktført samarbeid og deltagelse

i omsorgsforskningsprosjekter. I september arrangerte sentrene et dialogseminar for omsorgsforskningskommunene. Dialogseminaret ble avholdt på Gardermoen, og 62 personer deltok. Det ble gitt positive tilbakemeldinger og evalueringen viste at dette ble opplevd like nyttig for kommunerepresentantene som for arrangørene.

DOKUMENTASJONSSENTER

I april kom Meld.St. 29 *Morgendagens omsorg*. Her gis de fem sentrene for omsorgsforskning en ny oppgave ved å være et dokumentasjonscenter med følgeforskning og formidling. Arbeidet med utvikling av både struktur og innhold til dette dokumentasjonscenteret er godt i gang, og vil fortsette med full intensitet i 2014.

TIDSSKRIFT

Arbeidet med et nytt tidsskrift for omsorgsforskning har fortsatt i 2013, og har tatt form. Det er utarbeidet konseptbeskrivelse og prosjektbeskrivelse, og det samarbeides med Universitetsforlaget. Målsettingen er å kunne utgi første utgave i starten av 2015, og vi håper å kunne distribuere dette i trykt utgave til alle landets kommuner samt tilgjengelig en digital versjon.

NASJONAL KONFERANSE FOR OMSORGSFORSKNING

Neste nasjonale konferanse for omsorgsforskning – den 4. i rekken – vil bli arrangert på Quality Hotel Gardermoen 22.–23. oktober 2014. Arbeidet med dette startet opp i 2013, og det er satt ned en arrangementskomité samt en programkomité med én representant fra hvert senter.

FELLES FORSKNINGSPROSJEKT

Prosjektet «Frivillig arbeid i omsorgssektoren – Omfang, former, samhandling og framtidsmuligheter» rekrutterte to stipendiater i 2013. Den ene er tilknyttet Senter for omsorgsforskning, Østlandet, og ta for seg frivillighet i omsorgssektoren gjennom en større nasjonal befolkningsstudie. Den andre stipendiaten er ansatt ved Senter for omsorgsforskning, Vest, og skal se på frivillighet og familieomsorg.

FORSKNINGSHÅNDBOK FOR KOMMUNENE

Senter for omsorgsforskning, Sør og Senter for omsorgsforskning, Vest har i fellesskap utarbeidet en forskningshåndbok for kommunene: «Forskning for bedre kommunale helse- og omsorgstjenester». Senter for omsorgsforskning, Østlandet, har bidratt med grafisk arbeid i slutfasen. Denne håndboken ble publisert på den felles nettportalen www.omsorgsforskning.no, og har vært åpen for innspill og kommentarer. Håndboken planlegges trykt og distribuert til kommunene i 2014.

UTGIVELSER I RAPPORTSERIEN I 2013

- Grete Vabo, *Dokumentasjon av sykepleie: et aksjonsforskningsprosjekt i Setesdal*
- Karin Torvik, *Smertelindring til pasienter og brukere av sykehjem og hjemmebaserte tjenester i Midt-Norge*
- Einar Vetvik og Per Gunnar Disch, *Kommunal omsorg – i plan? Status 2011 – utfordringer mot 2025*
- Erlend Steine Lie og Karen Christensen, *Kommersielle aktører innen kommunal eldreomsorg – en kartlegging: Sluttrapport fra en pilotstudie*
- Siv A. Mjønesaune, Ida E. Hansen og Rigmor E. Alnes, *LEVE – som den du er: hjelp til selvhjelp for personer med neurologiske skader og sykdommer*
- Siv Magnussen, *Fastlegesykepleier-ordningen: Evaluering av medarbeideres tilfredshet med ordningen*
- Astrid Sandmoe og Marit Skraastad, *Vold i nære relasjoner: Kommunale tiltak for å hjelpe eldre som utsettes for overgrep – med fokus på hjemmetjenestens pasienter*
- Oddvar Førland, Sønneve Teigen, Kristin Bie, Nina Helgheim, Hanne Skjæveland og Randi Skumsnes, *Forebyggende hjemmebesøk hos eldre: En kartlegging av alle kommunene på Vestlandet*

FORSKNINGSFAGLIG BISTAND TIL UTVIKLINGSSENTRENE FOR SYKEHJEM OG HJEMMETJENESTER

Sentrene for omsorgsforskning har siden 2009 fått bevilgning fra Helsedirektoratet for å yte forskningsfaglig bistand til utviklingssentrene. Ut fra regionale forskjeller og behov er det utarbeidet planer for gjennomføring av arbeidet. Sentrenes rolle i forhold til utviklingssentrene ble tydeliggjort gjennom utviklingssentrenes overordnet strategi 2011 – 2015.

Senter for
omsorgsforskning
ØSTLANDET

ØSTLANDET

Årsmelding Østlandet

ORGANISERING OG DRIFT

Senter for omsorgsforskning, Østlandet ble etablert i 2006 og er en integrert del av avdeling for helse, omsorg og sykepleie på Høgskolen i Gjøvik.

Det har i 2013 vært stor aktivitet. Hovedfokuset på forskningssiden har vært en omfattende datainnsamling for evaluering av omsorgsplan 2015 og evaluering av samhandlingsreformen, samt oppstart av nytt forskningsprosjekt om frivillighet. Senteret er involvert i fire prosjekter finansiert av Norges forskningsråd og driver i tillegg flere mindre prosjekter i samarbeid med Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT), og på oppdrag fra eksterne aktører.

Senteret hadde ved utgangen av 2013 12 ansatte i ulike stillingsbrøker, hvorav tre er stipendiater. Totalt har senteret ca. åtte årsverk.

ANSATTE I SENTERET

- Maren Sogstad, førsteamanuensis, leder 100 %
- Tor Inge Romøren, professor, faglig ansvarlig 35 %
- Bente Ødegård Kjøs, førstelektor, 50 %
- Laila Tingvold, førsteamanuensis, 100 %
- Marianne Skinner, forsker, 100%
- Kari Bjerke Gjærde, informasjonsrådgiver, 80 %
- Siv Magnussen, stipendiat, 100 %
- Randi Stokke, stipendiat, 75%
- Nina Beate Andfossen, stipendiat, 75%
- Ragnhild Hellesø, professor, 20 %
- Anders Kvale Havik, forsker, 20 %
- Marijke Veenstra, forsker, 10 %

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

Senter for omsorgsforskning, Østlandet har sin hovedaktivitet innenfor omsorgstjenesteforskning. Prosjektene dreier seg i stor grad om hvordan en utvikler og organiserer pleie- og omsorgstjenester i kommunene. Viktige temaer her er ledelse, kvalitetsarbeid, frivillig arbeid og samhandling.

I 2013 har flere forskere fra senteret gjennomført en omfattende datainnsamling i godt over 70 kommuner. Dette er viktige bidrag inn i evalueringen av Omsorgsplan 2015 og Samhandlingsreformen. Det er også i 2013 gjennomført en kvantitativ questback-undersøkelse til over 300 førstelinjeledere i pleie- og omsorgssektoren, i forbindelse med prosjektet Kvalitet i utvikling og evalueringen av Omsorgsplan 2015. To av stipendiatene som har gjennomført sitt arbeid ved senteret (Anders Kvale Havig og Edith Roth Gjevjon) leverte sine avhandlinger i 2013, og det forventes disputaser våren 2014.

PROSJEKTER OG OPPDRAG GJENNOMFØRT I 2013

- Ledelse i sykehjem. Doktorgradsprosjekt av Anders Kvale Havig. Veiledere har vært Tor Inge Romøren (HiG/SOF), Lars Kjekshus (UiO) og Anders Skogstad (UiB)
- Kontinuitet i hjemmetjenesten. Doktorgradsprosjekt av Edith Roth Gjevjon. Veiledere har vært Tor Inge Romøren (HiG/SOF) og Ragnhild Hellesø (HiG/SOF).
- Fastlegesykepleier-ordningen – evaluering av medarbeideres tilfredshet med ordningen. Siv Magnussen
- Kvalitet i utvikling. Prosjektleder Bente Ødegård Kjøs.

PROSJEKTER OG OPPDRAG SOM FORTSETTER INN I 2014

- Evaluering av omsorgsplan 2015. Prosjektet hos oss ledes av Laila Tingvold, i samarbeid med Bente Ødegård Kjøs, Anders Kvale Havig og Tor Inge Romøren.
- Evaluering av samhandlingsreformen – Ø-hjelpstilbudet. Prosjektet hos oss ledes av Marianne Skinner.
- Lokalmedisinsk senter som idé og interkommunalt samarbeid. Siv Magnussen (stipendiat).
- Frivillig arbeid i omsorgssektoren – Omfang, former, samhandling og framtidsmuligheter. Prosjektdeltagere ved SOF Østlandet er Nina Beate Andfossen (stipendiat) og Laila Tingvold. Prosjektleder Tor

- Inge Romøren.
- Velferdsteknologi i helse- og omsorgstjenesten. Randi Stokke (stipendiat)
  - Kvalitetsarbeid i kommunal pleie- og omsorgstjeneste. Bente Ødegård Kjøs
  - Eldre på flyttefot: overganger fra sykehus til kommunal pleie- og omsorgstjeneste. Prosjektleder Tor Inge Romøren.
  - Erfaringer fra personer som har hatt forebyggende hjemmebesøk Maren Sogstad
  - Hverdagsrehabilitering i Gjøvik kommune, Maren Sogstad
  - «Ferdig rehabilitert men ikke ferdig» - kognitiv rehabilitering til yngre brukere, Bærum kommune
  - Evaluering av læring- og mestringstilbudet ved Tonsåsen Rehabilitering, Maren Sogstad
  - Forelesning og veiledning i studiet Helse og omsorg i plan, Høgskolen i Lillehammer, samt ved masterstudiet i Gerontologi ved Høgskolen i Gjøvik

For mer informasjon om de ulike prosjektene, se vår hjemmeside www.hig.no/omsorgsforskning.

FORMIDLING OG NETTVERKSARBEID

Senteret har som mandat å drive forskning og utvikling, med de kommunale pleie- og omsorgstjenestene som primære målgruppe. På hjemmesiden for Senter for omsorgsforskning, Østlandet publiseres nyheter ved senteret, og målet er at den skal gi en oversikt over prosjekter og en oppdatert liste over publikasjoner ved senteret. I tillegg til hjemmesiden har vi formidlet vår forskning ved deltagelse på konferanser og stands både regionalt og nasjonalt.

Det sendes også ut nyhetsbrev til kommuner og utviklingssentre i vår region, samt andre interesserte. Nyhetsbrevet forteller om den siste aktiviteten ved senteret, og presenterer det siste nye på et par utvalgte prosjekter. I september arrangerte sentrene et felles dialogseminar for rundt 50 «omsorgsforskningkommuner» og de regionale utviklingssentrene, og i etterkant av dette ble det også sendt ut et eget nyhetsbrev til disse, med oppdatering på prosjektene de har vært involvert i.

Det er også arrangert nettverkssamlinger for utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjeneste i region Øst som del av oppgaven sentrene er gitt fra Helsedirektoratet.

Senteret har gode samarbeidsrelasjoner til Universitetet i Oslo og NOVA, og har også personer i bistillinger fra disse institusjonene. Det ble i 2013 formalisert en samarbeidsavtale med Senter for Innovasjon i tjenesteyting på Høgskolen i Lillehammer. Et av hovedformålene med samarbeidsavtalen er å utvikle felles faglig fora og felles faglig aktivitet. Det er i 2013 også opprettet en tverrfaglig forskningsgruppe for velferdsteknologi og tjenesteinnovasjon på tvers av avdelingene på Høgskolen i Gjøvik, der Senter for omsorgsforskning er en sentral aktør.

Roller som nasjonal koordinator har krevd mer ressurser enn noen gang i 2013. Senteret har som koordinator bl.a. hatt ansvaret for dialogseminar med omsorgsforskningskommunene, arbeidet med oppstart av et nytt tidsskrift for omsorgsforskning, og drevet prosessen med den nye oppgaven som som ble gitt i Meld.St. 29 Morgendagens omsorg – dokumentasjonssenteret. Dette arbeidet kom godt i gang i 2013, og fortsetter med full intensitet i 2014.

PUBLIKASJONER

- Paulsen, B., Romøren, T.I., Grimsmo, A. (2013) *A collaborative chain out of phase*. Int J Integr Care 2013; Jan–Mar, URN:NBN:NL:UI:10-1-11428. Published online 14 march 2013.
- Gjevjon, Edith L Roth; Eika, Kari H.; Romøren, Tor Inge; Landmark, Brynjar Fowels. (2013) *Measuring interpersonal continuity in high-frequency home health care services*. Journal of Advanced Nursing 2013.
- Gjevjon, Edith L Roth; Romøren, Tor Inge; Kjøs, Bente Ødegård; Hellesø, Ragnhild. *Continuity of care in home health-care practice: two management paradoxes*. Journal of Nursing Management 2013; Volum 21.(1) s. 182-190
- Magnussen, Siv. *Fastlegesykepleier-ordningen: Evaluering av medarbeideres tilfredshet med ordningen*. Senter for omsorgsforskning rapportserie nr. 6/2013.
- Havig AK, Skogstad A, Veenstra M, Romøren TI. *Real teams and their effect on the quality of care in nursing homes*. BMC Health Serv Res. 2013 Dec 1;13:499. doi: 10.1186/1472-6963-13-499.

Noen av de ansatte ved Senter for omsorgsforskning, Østlandet. Bak f.v.: Anders Kvale Havig, Ragnhild Hellesø, Maren Sogstad. Midterste rekke f.v.: Siv Magnussen, Laila Tingvold, Marianne Skinner. Foran f.v.: Bente Ødegård Kjøs, Randi Stokke og Nina Beate Andfossen

PROSJEKT

Hvordan organiserer kommunene døgntilbud for øyeblikkelig hjelp?

Marianne Sundlisæter Skinner, prosjektleder

I Samhandlingsreformen ble kommunenes plikt til å etablere tilbud om øyeblikkelig hjelp døgnoophold introdusert. Samtlige av landets 428 kommuner skal fra 1.1.2016 tilby døgnoophold for pasienter som har behov for akutt hjelp eller observasjon. Pasientene som er aktuelle for tilbudet er, ifølge Helsedirektoratets veileder, de samme som blir hyppig innlagt i sykehus - «ofte eldre pasienter med forverring av kroniske sykdommer som hjertesvikt, astma/kols og diabetes, men også mer akutte og avklarte lidelser som lungebetennelse, steinsmerter, fall, forgiftning, hjernerystelse mm». Tilbudet fullfinansieres gjennom overføringer fra helseforetakene til kommunene. Kommunene står fritt til å bygge opp tilbudet alene eller i samarbeid med andre kommuner og å organisere tilbudet i tilknytning til eksisterende eller nye enheter. Senter for omsorgsforskning, Østlandet leder et prosjekt som skal evaluere prosessen ute i kommunene i forbindelse med etableringen av øyeblikkelig hjelp døgntilbud.

Ved utgangen av 2013 har to av de fire årene av innfasingperioden mot 2016 gått. 242 kommuner har søkt om tilskudd til etablering av øyeblikkelig hjelp døgntilbud fra Helsedirektoratets tilskuddsordning, 152 i 2012 og 99 i 2013 (9 kommuner søkte begge årene). Ifølge Helsedirektoratet har 206 kommuner fått tilskudd. I vårt prosjekt ser vi på fremveksten av disse nye kommunale «akuttmottakene» og søker blant annet svar på følgende spørsmål: Hvordan organiseres ø-hjelpstilbudet i kommunene? Vil etableringen av ø-hjelpstilbudet skje ved at senger i sykehjemmene omdefineres til akuttplasser, eller etableres det nye tiltak? Etableres ø-hjelpstilbud i samarbeid mellom kommuner?

Vi har foretatt en systematisk gjennomgang av de 242 kommunenes søknader om tilskudd fra 2012 og 2013. Undersøkelsen viser at blant de 242 kommunene som har søkt, etablerer 23 prosent tilbud på egen hånd, mens 77 prosent starter ø-hjelpstilbud i samarbeid med andre kommuner. De fleste kommunene er i samarbeid som involverer fire, fem eller seks kommuner, men målt i antall ø-hjelpsenheter, er samarbeid med to kommuner den vanligste formen (når antallet som ikke samarbeider ekskluderes). Interkommunalt samarbeid er mest utbredt på sørøstlandet, der 87 prosent velger samarbeid, og minst utbredt i Nord-Norge, der nesten like mange kommuner velger å

etablere eget ø-hjelpstilbud som å samarbeide med andre kommuner. I Midt-Norge og på vestlandet velger henholdsvis ca. tre fjerdedeler og to tredjedeler interkommunalt samarbeid.

Tre av fem kommuner lokaliserer ø-hjelpstilbudet til sykehjem eller annen kommunal institusjon med heldøgns omsorg og pleie (heretter kollektivt referert til som sykehjem). Uansett interkommunalt samarbeid eller ei er lokalisering til sykehjem det mest utbredte alternativet blant kommunene som har søkt om tilskudd til ø-hjelpstilbud i 2012 eller 2013. Etter sykehjem er senger ved legevakt den mest vanlige lokaliseringen (1 av 5), mens de resterende kommunene velger å legge ø-hjelpstilbudet til sykehus eller sykestue.

Når det gjelder størrelsen på ø-hjelpsenhetene, så varierer de per dags dato fra 1 til 32 plasser, men de aller fleste enhetene ligger i sjiktet mellom en og ni senger. Flest har Oslo og det interkommunale tilbudet i Trondheim med henholdsvis 32 og 25 senger, og færrest har 20 små kommuner med én seng. Siden det er usikkert hva kommunene har lagt i begrepene «nyetablering» og «videreføring» for å beskrive hvilke plasser som tas i bruk i søknadsmaterialet, er det vanskelig å avgjøre med sikkerhet til hvilken grad tilbudene baserer seg på nye senger eller om de i realiteten er sykehjems plasser omdefinert til ø-hjelpsplasser. Men det kan se ut til at det er en noen lunde lik fordeling mellom nyopprettede plasser og videreføring blant de 433 sengene som det er søkt tilskudd til.

Arbeidet med ø-hjelpsprosjektet vil fortsette i 2014, da vi også skal se på hvilke pasientgrupper som blir omfattet av ordningen, hvilke samhandlingsrutiner som er etablert og legenes forhold til tilbudet.

Senter for
omsorgsforskning

VEST

VEST

Årsmelding Vest

ORGANISERING OG DRIFT

Senter for omsorgsforskning, Vest ble etablert i 2008, og består av et partnerskap mellom tolv institusjoner:

- Høgskolen i Bergen (vertsinstitusjon)
- Høgskolen Stord/Haugesund
- Høgskulen i Sogn og Fjordane
- Høgskolen Betanien
- Haraldsplass diakonale høgskole
- Universitetet i Bergen
- Universitetet i Stavanger
- Uni Rokkansenteret
- Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester i Hordaland
- Helse Bergen
- Helse Førde
- Helse Fonna

Senteret har en partnerskapsgruppe bestående av representanter fra alle de tolv partnerinstitusjonene og en styringsgruppe som består av ni representanter fra partnerinstitusjonene. Partnerskapsgruppen har hatt ett møte og styringsgruppen tre møter i 2013.

Senteret har ved utgangen av året ni ansatte fordelt på åtte årsverk. I tillegg bidrar en rekke faglig tilknyttede fra Høgskolen i Bergen og fra partnerinstitusjonene i delprosjekter.

ANSATTE I SENTERET

Ledelse

Førland, Oddvar: Daglig leder og forskningsfaglig veileder overfor
Utviklingsentrene for sykehjem og hjemmetjenester, 100 %
Jacobsen, Frode Fadnes: Forskningsleder og professor, 100 %

Prosjektansatte

Berge, Mari Synnøve: PhD-stipendiat, 100 %
Drageset, Jorunn: Post.doc., 100 %
Graverholt, Birgitte: PhD-stipendiat, 100% (felles med Senter for kunnskapsbasert praksis)
Mekki, Tone Elin: PhD-stipendiat, 100%
Tuntland, Hanne: RFF-stipend
Tveit, Eva Marie: Post.doc., 50 %
Øye, Christine: Post.doc., 50 %
Ågotnes, Gudmund: PhD-stipendiat, 100 %

Utvalg av ansatte fra partnerinstitusjonene som er faglig tilknyttet senteret i pågående prosjekter:

Alvsvåg, Herdis: Professor Haraldsplass diakonale høgskole
Boge, Jeanne: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Christensen, Karen: Professor Universitetet i Bergen, sosiologisk institutt
Drageset, Sigrunn: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Dåvøy, Grethe: Førstelektor Høgskolen i Bergen
Eide, Petrin: Førstelektor Høgskolen i Bergen
Folkestad, Helge: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Furnes, Bodil: Førsteamanuensis Universitetet i Stavanger
Giske, Tove: Førsteamanuensis Haraldsplass diakonale høgskole
Graverholt, Birgitte: PhD-stipendiat Høgskolen i Bergen
Hjelle, Kari Margrete: Førstelektor Høgskolen i Bergen
Hole, Astrid Drange: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Karlsson, Bengt: Professor II Universitetet i Stavanger
Kjerstad, Egil: forsker Uni Rokkansenteret
Langeland, Eva: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Martinsen, Kari: Professor emeritus Høgskolen i Harstad og Haraldsplass diakonale høgskole
Midtbø, Toril: Førstelektor Høgskolen i Sogn og Fjordane
Petersen, Karin Anna: Professor Universitetet i Bergen
Ramvi, Ellen, post.doc.: Universitetet i Stavanger
Rehnsfeldt, Arne: Professor Høgskolen Stord/Haugesund
Rykkje, Linda: PhD-stipendiat Høgskolen Stord/Haugesund

Råholm, Maj-Britt: Professor Høgskulen i Sogn og Fjordane
Skutle, Olbjørg: Høgskolelektor Høgskolen i Bergen
Sudmann, Tobba Therkildsen: Førsteamanuensis Høgskolen i Bergen
Synnes, Oddgeir: Førsteamanuensis Betanien diakonale høgskole
Testad, Ingelin: Førsteamanuensis II Universitetet i Stavanger

I tillegg samarbeider vi i prosjekter med forskere *utenfor* partnerinstitusjonene.

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

FORSKNINGSPROFIL:

Senter for omsorgsforskning Vest konsentrer sin forskningsinnsats omkring institusjonelle betingelser for kompetanse og kvalitet i omsorgstjenestene, med hovedvekt på eldreomsorg i kommunene. Det er vedtatt strategiplan for perioden 2012-2016 med følgende satsingsområder:

1. Sammenliknende omsorgstjenesteforskning, ledet av professor Frode F. Jacobsen og professor Karen Christensen
2. Implementeringsforskning i omsorgstjenestene, ledet av førstelektor Tone Elin Mekki
3. Individer og individuelle forløp i omsorgstjenestene
4. Omsorgsfilosofi, ledet av professor Herdis Alvsvåg

Senter for omsorgsforskning Vest leder flere forskningsprosjekter rettet mot helse- og omsorgstjenestene i kommunene:

- Et fireårig prosjekt med midler fra Norges Forskningsråd som i 2014 går inn i sitt siste år (MEDCED-prosjektet): Det forskes på effekt og implementering av en undervisnings- og veiledningsmodell for ansatte på 24 sykehjem på Vestlandet, samt lærings- og fagutviklingsprosesser på sykehjemmene. Dette er en randomisert kontrollert studie kombinert med kvalitative intervju (nærmere omtalt i årsmelding for 2012).
- Et fireårig PhD-prosjekt med midler Høgskolen i Bergen, Utviklingssenteret for sykehjem og hjemmetjenester i Hordaland, Haraldsplass diakonale høgskole, Høgskolen Betanien, Høgskolen Stord/Haugesund og Helse Bergen som undersøker institusjonelle betingelser for sykehusinnleggelse fra sykehjem. Prosjektet avsluttes i 2015.
- Et treårig prosjekt med midler fra Regionalt forskningsfond Vestlandet knyttet til forskning på implementering av omsorgsteknologi i kommunesektoren (Lindåsprosjektet: Teknologi som støtte i omsorgstjenestene).
- Et treårig prosjekt med tittel «Radcare: Care support for elderly

and disabled people by radar sensor technology» med fokus på ny teknologiutvikling og implementering av denne til mennesker med hjelpebehov. Prosjektet er et polsk-norsk samarbeidprosjekt som hadde oppstart i 2013 og som er finansiert av EØS-samarbeidsmidler.

- Et treårig prosjekt på oppdrag fra Utviklingscenteret for sykehjem og hjemmetjenester i Hordaland/ Helsedirektoratet om det kommunale landsomfattende tiltaket «forebyggende hjemmebesøk til eldre». Prosjektet undersøker regional og nasjonal utbredelse av tiltaket, dets innhold og profil og de eldres og de ansattes erfaringer, og drives i samarbeid med de fire utviklingscenterene på Vestlandet i perioden 2012-14.
- Postdoc-prosjektet «Eldre kreftpasienter på sykehjem»: Beskrivelse av helserelatert livskvalitet, mestring, sosial støtte – en longitudinell studie». Prosjektet er finansiert av postdoc-midler fra Kreftforeningen og går i 2014 inn i sitt siste år.
- Et treårig prosjekt som skal undersøke effekt og erfaringer med innføring av hverdagsrehabilitering i Voss kommune (randomisert kontrollert studie kombinert med kvalitative intervju). I prosjektet samarbeider senteret med Voss kommune, Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester i Hordaland, Voss sjukehus, Funksjonshemmedes felles organisasjon og Uni Rokkansenteret. Oppstart i 2013 med forskningsmidler fra Regionalt forskningsfond Vestlandet.
- Senteret fikk høsten 2013 oppdrag fra Helsedirektoratet om å gjennomføre følgeevaluering av 39 kommuner som har fått statlige midler til implementering av modeller for hverdagsrehabilitering. Følgeevalueringen skal undersøke effekt for brukerne og økonomiske konsekvenser for kommunene og skal pågå fra 2014-16.
- Forskernettverket «Omsorgens grunnlag, fenomener og vilkår» arbeider med grunnlagstenkning innenfor omsorgsfeltet. Gruppen har eksistert siden 2009 og består av vitenskapelig ansatte fra seks av senterets partnerinstitusjoner. Det arrangeres seminarer og publiseres artikler og antologier. I 2013 har forskergruppen arbeidet med en bokutgivelse på Fagbokforlaget med tittelen «Rom for omsorg?». Boken lanseres på et seminar i gruppens regi 8. april 2014.

Senter for omsorgsforskning Vest samarbeider med Senter for kunnskapsbasert praksis om følgende prosjekt (deler på stipendiatstilling):

- Akutt syke sykehjemsbeboere. Prosjektet, som finansieres av Høgskolen i Bergen gjennom KD-midler, går inn i sin avsluttende fase våren 2014.
-

Senter for omsorgsforskning Vest er ekstern partner i prosjektene:

- Voluntary work in Norwegian long term care – prevalence, forms, interaction with professionals and potentials for the future, ledet av Senter for omsorgsforskning Øst. Prosjektet er treårig med midler fra Norges Forskningsråd og fokuserer på Frivillig innsats og familieomsorg i pleie- og omsorgsektoren.
- Re-imagining Long-Term Residential Care: An International Study of Promising Practices. Prosjektet er 7-årig (2010 – 2017) og finansieres av det Kanadiske forskningsrådet. Det er initiert og ledet av forskere ved York University, Toronto, Canada. Foruten Canada er også USA, Storbritannia, Tyskland, Sverige og Norge med i prosjektet, og Senter for omsorgsforskning Vest representerer den norske parten. Prosjektet fokuserer på institusjonsbasert eldreomsorg. Definerte områder som studeres er finansiering, organisering, tjenesteyting og regulering/monitorering. Deltakerlandenes ”lovende praksiser” (”promising practices”) studeres i et sammenlignende perspektiv.
- Marketisation in eldercare (NordForsk og det svenske forskningsrådet, FAS), 2012-15.
- Contested spaces. Exploring how policy and practice shape Norwegian nursing homes, finansiert av Norges forskningsråd 2011-2014 og ledet fra NOVA.

I tillegg leder og deltar senteret i en rekke andre forsknings- og utviklingsprosjekter av kortere varighet. Disse er finansiert av samarbeidspartnere som Helse- og omsorgsdepartementet, Helsedirektoratet, Fylkesmannen i Hordaland og Helse Bergen.

Senteret gir forskningsfaglig bistand og veiledning overfor de fire utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester på Vestlandet og koordinerer semestervise nettverkssamlinger mellom sentrene. Foruten utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester og Senter for omsorgsforskning Vest deltar Fylkesmennene i Rogaland, Hordaland og Sogn- og Fjordane, Regionalt senter for eldremedisin og samhandling og KS-vest på disse samlingene.

FORMIDLING OG NETTVERKSARBEID

Senter for omsorgsforskning Vest er medlem/partner i følgende internasjonale forskningsnettverk:

- Re-imagining Long-Term Residential Care: An International Study of Promising Practices (seks-landssamarbeid ledet av fra professor Pat Armstrong, York University, Toronto, Canada).

- Nordic Research Network on Marketisation in Eldercare ledet av professor Marta Szebehely, Stockholms universitet, Sverige
- Knowledge Utilization Colloquia som er et internasjonal nettverk for implementeringsforskere.
- Tre av senterets PhD-studenter deltar på en 3 årig forskerskole i regi av European Academy of Nursing Science (deltakere fra over 30 europeiske land), med fokus på blant annet komplekse intervensjoner (MRC- guidelines).
- European Forum for Primary Care

Prosjektansatte på senteret har i 2013 deltatt med innlegg og postere på konferanser i inn- og utland. Vi har i 2013 arrangert en seminarrekke knyttet til feltarbeidsmetodikk i pleie- og omsorgssektoren, og vært medarrangør på Helse- og omsorgskonferansen i Hordaland, i samarbeid med USHT-Hordaland, Fylkesmannen i Hordaland og KS Vest. Senteret, ved forskningsgruppen «Omsorgens grunnlag, fenomener og vilkår» har stått for arrangementet «Bob Dylan som historieforteller i møte med lidende mennesker» på Litteraturhuset i Bergen.

Foruten vitenskapelige publikasjoner har ansatte i 2013 bidratt med kronikker og reportasjer i aviser/massemedia.

Ansatte har sittet i nasjonal arbeidsgruppe i Helsedirektoratet knyttet til utvikling av kvalitetsindikatorer i sykehjem, referansegruppe for Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse (NAKMI) knyttet til Demens og eldre innvandrere og i fag- og styringsrådsgrupper for tre av Utviklingssettene for sykehjem og hjemmetjenester regionen.

Senter for omsorgsforskning Vest med sine partnerinstitusjoner har i 2013 publisert 68 vitenskapelige artikler, 12 vitenskapelige artikler i antologier og fire vitenskapelige antologier, 2 populærvitenskapelige publikasjoner og 197 rapporter, notater, artikler, foredrag på møter/konferanser.

UTVALG AV PUBLIKASJONER

Alvsvåg, Herdis, Bergland, Ådel og Førland, Oddvar (red.) (2013). *Nødvendige omveier: en vitenskapelig antologi til Kari Martinsens 70-årsdag*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Alvsvåg, H. (2013). *Hva er det nye i samhandlingsreformen og hvilke konsekvenser kan den få for helse- og omsorgstjenesten?: Gammel vin på nye flasker?* (s. 347-366).

I: Herdis Alvsvåg, Ådel Bergland, Oddvar Førland (red.) *Nødvendige omveier*.

Vitenskapelig antologi til Kari Martinsens 70 års dag. Cappelen Damm AS, Oslo.

Alvsvåg, H. (2013). *Innsiktsbasert profesjonell praksis bør erstatte kunnskapsbasert praksis* (pp. S. 185-199). I: Herdis Alvsvåg, Ådel Bergland, Oddvar Førland

- (red.) Nødvendige omveier. Vitenskapelig antologi til Kari Martinsens 70 års dag. Cappelen Damm AS, Oslo.
- Cappelen, Kathrine, Disch, Per Gunnar og Førland, Oddvar (2013): *Forskning for bedre kommunale helse- og omsorgstjenester. En håndbok om hvordan kommunene kan medvirke og tilrettelegge for forskning*. Senter for omsorgsforskning.
- Berven, N., Ludvigsen, K., Christensen, D.A., Nilssen, E. (2013). *Individuell plan som virkemiddel for ledelse og samordning av tjenester i kommunene*; Uni Rokkansenteret rapport nr 2-2013.
- Birkeland, A. (2013) *Eldre, ensomhet og hjemmesykepleie*. Sykepleien forskning, 116-122.
- Boge J., Kristoffersen, K. og Martinsen, K. (2013) *Bodily cleanliness in modern nursing*. Nursing Philosophy, 14, s.78-85.
- Boge, J. (2013). *Korleis kan det ha seg at me vaskar oss så ofte og så omfattande? I: Herdis Alvsvåg, Ådel Bergland, Oddvar Førland (red.) Nødvendige omveier. Vitenskapelig antologi til Kari Martinsens 70 års dag*. Cappelen Damm AS, Oslo.
- Drageset J, Eide GE, Kirkevold M, Ranhoff AH. (2013) *Emotional loneliness is associated with mortality among mentally intact nursing home residents with and without cancer: a five-year follow-up study*. Journal of Clinical Nursing.
- Eriksson, K., Råholm, M.-B. & Torkildsen, K. M. (2013) *The substance of love when encountering suffering: an interpretative research synthesis with an abductive approach*. Scandinavian Journal of Caring Sciences, 449-459.
- Førland, O. (2013). *Noen perspektiver på tillit*. I: Alvsvåg, Herdis, Bergland, Ådel og Førland, Oddvar: (red.): *Nødvendige omveier. En vitenskapelig antologi til Kari Martinsens 70-årsdag*. Oslo: Cappelen Damm.
- Glosvik, Ø. & Mekki, T.E. (2013): *Etter- og videreutdanning- eller kommunal utvikling; en læringshistorie*. Uniped årgang 36, 2/2013, s 1-14
- Graverholt, B.; Riise, Trond; Jamtvedt, Gro; Husebø, Bettina; Monica, W. Nortvedt. (2013). *Acute hospital admissions from nursing homes: predictors of unwarranted variation?* Scandinavian Journal of Public Health, Volum 41. (4) s. 359-365
- Haugland BO, Drageset J, Natvik GK 2013 *Samanhengen mellom helsesrelatert livskvalitet og kontakt med egne barn hos kognitivt klare sjukeheimsbebuvarar* (side 3-17). Nordisk sygeplejeforskning 1-2013.
- Kvåle, K. & Synnes, O. (2013). *Understanding cancer patients' reflections on good caring in light of Antonovsky's theory*. European Journal of Oncology Nursing, 17 (6), s. 814-819.
- Langeland, E., Robinson, H.S., Moum, T., Krogstad, A.L., Wahl, A. (2013). *Promoting Sense of coherence: Salutogenesis among people with psoriasis undergoing patient education in climate therapy*. BMC Psychology 1:11
- Ludvigsen, K. & Neby, S. (2012). *Prosjektet slagbehandlingskjeden i Bergen*, Uni

- Rokkansenterets bidrag. Uni Rokkansenteret notat nr 12-2012
- Ouren, T., Haugan, L., Kaurin, M., Vege, A., Jacobsen, F.F., Hesselberg, K., Hovland, T. & Sannes, B. (2013). *Nasjonalt kvalitetsindikatorsystem. Statusrapport for arbeidsgruppen for pleie og omsorg*. Oslo: Helsedirektoratet
- Rykkje, L., Eriksson, K., Råholm, M-B. (2013). *Spirituality and caring in old age and the significance of religion-a hermeneutical study from Norway*. Scandinavian Journal of Caring Sciences 2013 ;Volum 27.(2) s. 275-284
- Sandvoll, A.M., Kristoffersen, K., Hauge, S. (2013). *The double embarrassment: Understanding the actions of nursing staff in an unexpected situation*. International Journal of Nursing Practice 2013; Volum 19.(4) s. 368-373
- Sataøen, H.L. & Carlsen, B. «Når pengene rår, forsvinner andre verdier i systemet»: Helsearbeideres syn på den norske samhandlingsreformen Nordiske Organisasjonsstudier nr. 1/2013: 29–54.
- Sudmann, T. (2013). *Aktiviteshefte om helsefremming og fysisk aktivitet for personer med demens i dagaktivitetsstilbud*. Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse.
- Synnes, O. (2013). Å opprettholde ei forteljing når livet går mot slutten. OMSORG: Nordisk tidsskrift for palliativ medisin, nr. 4, s. 17-21.
- Vabø, M., Christensen, K., Jacobsen, F. F. & Trætteberg, H.D. 2013. *Marketisation in Norwegian Eldercare: preconditions, trends and resistance*. In Meager, Gabrielle & Szebehely, Marta (eds.): *Marketization in Nordic eldercare*. Stockholm Studies in Social Work no.30. Stockholm University, s.163-202.

PROSJEKT

Forskning på hverdagsrehabilitering

Hanne Tuntland, prosjektkoordinator

Hverdagsrehabilitering er en rehabiliteringsmodell som sprer seg fra kommune til kommune i Norge, inspirert fra lignende tilnærming fra Sverige og Danmark. Det handler om tidsavgrenset, intensiv, tverrfaglig rehabilitering hjemme hos brukeren. Det er fortrinnsvis eldre personer med begynnende redusert funksjon i daglige aktiviteter som er målgruppen for rehabiliteringen. Ergoterapeut, fysioterapeut og hjemmetjenestene samarbeider med brukeren i å trene og tilrettelegge i hjem og nærmiljø slik at vedkommende kan bli selvhjulpen eller klare seg med mindre hjelp. Det er brukeren selv som bestemmer hvilke aktiviteter som skal være mål for rehabiliteringen.

Senter for omsorgsforskning Vest driver et treårig prosjekt som skal undersøke effekt og erfaringer med innføring av hverdagsrehabilitering i Voss kommune (randomisert kontrollert studie kombinert med kvalitative intervju). I prosjektet samarbeider senteret med Voss kommune, Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester i Hordaland, Voss sjukehus, Funksjonshemmedes felles organisasjon og Uni Rokkansenteret. Forskningsprosjektet er finansiert av forskningsmidler fra Regionalt forskningsfond Vestlandet og Høgskolen i Bergen.

Voss kommune var en av de første kommunene i Norge som satte i gang med hverdagsrehabilitering og er en av få kommuner hvor det forskes på ulike aspekter ved denne arbeidsformen.

Forskningen består av fem delprosjekter med følgende problemstillinger:

- Er hverdagsrehabilitering mer effektivt enn tradisjonell hjemmerehabilitering og hjemmetjenester når det gjelder endring av aktivitet og deltagelse for hjemmeboende eldre? (Hanne Tuntland, Mona Kristin Aaslund, Birgitte Espehaug, Oddvar Førland og Ingvild Kjekken).
- Har hverdagsrehabilitering effekt når det gjelder kommunal ressursbruk? (Astri Drange Hole, Egil Kjerstad og Hanne Tuntland).
- Hvilke erfaringer har brukere ved deltagelse i hverdagsrehabilitering? (Kari Hjelle, Hanne Tuntland, Herdis Alvsvåg og Oddvar Førland).
- Hvilken betydning har den nye hverdagslivsrehabiliteringsmodellen for de ansatte som er involvert, med hovedvekt på jobbtrivsel? (Olbjørg Skutle, Kari Hjelle, Herdis Alvsvåg og Oddvar Førland).
- Hvordan beskriver pårørende sin rolle i hverdagsrehabilitering? (Kari Hjelle, Oddvar Førland og Herdis Alvsvåg).

Ta kontakt med prosjektkoordinator Hanne Tuntland dersom du ønsker mer informasjon.

Den lokale prosjektgruppen på Voss, ansatte ved Senter for omsorgsforskning Vest/Høgskolen i Bergen og deltakere fra andre kommuner i vest på studiebesøk i Fredericia og Odense kommune i Danmark.

Senter for
omsorgsforskning
N O R D - N O R G E

NORD-NORGE

Årsmelding Nord-Norge

ORGANISERING OG DRIFT

Senter for omsorgsforskning (Sof) Nord ble etablert i 2008, og er en integrert del av Institutt for helse- og omsorgsfag (IHO) ved Det helsevitenskapelige fakultet, UiT Norges arktiske universitet. Professor Torunn Hamran er faglig leder i 50 % stilling og master i helsefag/sykepleier Anne Serine Fottland er daglig leder og faglig veileder (Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT) i 50 + 50 % stilling. Fra høsten 2011 ble senteret organisert som egen forskningsgruppe under IHO: Flerfaglig forskningsgruppe for helse- og omsorgstjenester i kommunene/Senter for omsorgsforskning Nord (FHO/Sof). Professor Ketil Normann er forskningsgruppelider i 20% stilling. Følgende personer er tilknyttet Senter for omsorgsforskning/ forskningsgruppen:

Faste medlemmer:

Ketil Normann (professor), Torunn Hamran (professor), Toril Agnete Larsen (1. lektor), Anne-Margrethe Støback (lektor under 1. lektorkvalifisering), Nils Henriksen (professor), Mari Wolff Skaalvik (førsteamanuensis/post-doc.), Aud-Mari Sohini Fjelltun (Ph.D- helsevitenskap), Siri Moe (førsteamanuensis), Cathrine Arntzen (førsteamanuensis/post-doc.), Kenneth Asplund (professor II), Astrid Norberg (professor emirata), Bodil H. Blix (stipendiat), Kirsti Kuosa (stipendiat), Astrid Gramstad (stipendiat), Per Jørgen Langø Kristiansen (stipendiat), Rita Kristin Klausen (stipendiat), Eirik Lind Irgens (stipendiat), Lill Sverresdatter Larsen (stipendiat) Eva Østvik (universitetslektor), Gunn Hågensen (stipendiat) og Anne Serine Fottland (master helsefag/daglig leder Sof/veileder USHT).

Assosierte medlemmer med tilknytning til senteret:

Grethe Mehus (førsteamanuensis), Berit A. Bongo (førsteamanuensis), Margrethe Kristiansen (stipendiat), Linn Sparby (stipendiat) og Ingrid Drageset (universitetslektor/doktorgradsstudent). Britt Normann (amanuensis) var medlem av forskningsgruppen frem til hun disputerte i august 2013. Hun gikk da over i en annen forskningsgruppe ved IHO.

Ansatte ved Senter for omsorgsforskning, Nord-Norge

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

- Identity preserving care for persons with Alzheimer's disease and their families – a health promoting longitudinal controlled intervention study. Forskningsprosjektet har følgende samarbeidspartnere fra IHO: Professor/sykepleier Kenneth Asplund (prosjektleder), professor/sykepleier Astrid Norberg, post-doc/sykepleier Mari Wolff Skaalvik, professor/sykepleier Ketil Normann og universitetsstipendiat/sykepleier Per Jørgen Langø Kristiansen. Hovedveileder for stipendiaten er Mari Wolff Skaalvik og biveiledere er Ketil Normann og Astrid Norberg. I tillegg er PhD/sykepleier Aud-Mari Sohini Fjelltun prosjektmedarbeider. Eksterne samarbeidspartnere: Professor/psykolog Martin Eisemann, Institutt for psykologi, UiT og overlege/PhD Torgeir Engstad, UNN. I tillegg har prosjektet samarbeidspartnere i Sverige. Forskningsprosjektet har fått 3. mill. kroner fra Norges forskningsråd.

- Life-stories, engagement and health problems of elderly persons in northern areas, with consequences for care services. Forskningsprosjektet er et paraplyprosjekt og har fått 6. mill. kroner fra Norges forskningsråd. Prosjektet har følgende delprosjekter:
  - Sami life stories: Identity and health in old age. Stipendiat Bodil Hansen Blix (universitetslektor/sykepleier). Hovedveileder er professor/sykepleier Ketil Normann og biveileder er professor/sosiolog/sykepleier Torunn Hamran.
  - Muligheter for personer med demenssykdom som bor i sykehjem i Troms til å føre et meningsfylt liv ut fra sine tidligere interesser, aktiviteter og vaner. Ingrid Drageset (universitetslektor/sykepleier/doktorgradsstudent). Hovedveileder er professor/filosof/sykepleier Ingunn Elstad, og biveileder er professor/sykepleier Ketil Normann.
  - Engagement in life of elderly persons with health problems, in a life-story context. Stipendiat Kirsti Inkeri Kuosa (universitetslektor/sykepleier). Hovedveileder er professor/sykepleier Ketil Normann, og biveileder er professor/filosof/sykepleier Ingunn Elstad.
- Å få og å ta i bruk eit teknisk hjelpemiddel – brukaren sitt perspektiv. Stipendiat Astrid Gramstad (universitetslektor/ergoterapeut). Hovedveileder er professor/sosiolog/sykepleier Torunn Hamran, og biveileder er førsteamanuensis/sykepleier Sissel Lisa Storli.
- Bruk av tvang hos personer med psykisk utviklingshemming med alvorlig utfordrende atferd. Stipendiat Linn Sparby (vernepleier). Hovedveileder er førsteamanuensis/sosiolog/sykepleier Aud Obstfelder, og biveileder er professor/vernepleier Karl E. Ellingsen, Høgskolen i Harstad/Høgskolen i Sør-Trøndelag.
- Styring og styringsutfordringer ved offentlige sykehjem i spenning mellom fag og økonomi. Stipendiat Margrethe Kristiansen (sykepleier). Hovedveileder er førsteamanuensis/sosiolog/sykepleier Aud Obstfelder og biveileder er professor/cand.oecon. Knut Ingar Westeren, Høgskolen i Nord-Trøndelag (HINT)
- Physiotherapy and professional clinical guidance in an outpatient clinic for people with multiple sclerosis. Body and movement in sense making and professional development. Stipendiat Britt Normann (amanuensis/fysioterapeut). Hovedveileder var førsteamanuensis/fysioterapeut Siri Moe, og biveilederer var professor II/psykolog Knut Sørgaard og professor II/lege Rolf Salvesen, IKM, UiT og Nordlandssykehuset. Normann disputerte 30.08.2013.

- Et samhandlings- og brukerperspektiv på lærings- og mestringsprosesser hos personer med hjerneslag og deres pårørende. Et post-doc-prosjekt ledet av post-doc/førsteamanuensis/ergoterapeut Cathrine Arntzen, IHO/UiT/UNN. Faglig leder Torunn Hamran deltar i prosjektgruppen.
- Smertevurdering av eldre pasienter med demens som bor på sykehjem. Prosjektet ledes av 1. lektor/sykepleier Toril Agnete Larsen.
- Omsorgsregimer for yngre og eldre brukere i hjemmetjenesten. Forskningsprosjektet er på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet. Prosjektet ledes av professor/sosiolog/sykepleier Torunn Hamran, og førsteamanuensis/fysioterapeut Siri Moe er prosjektmedarbeider. Rapport ble publisert i 2012, men prosjektet fortsetter.
- Samhandling og brukervedvirkning i samisk forvaltningsområde knyttet til hjemmeboende eldre som har demenssykdom. Stipendiat Lill Sverresdatter (master i helsefag/sykepleier). Hovedveileder og prosjektleder er professor/sosiolog/sykepleier Torunn Hamran, og biveileder er professor/sykepleier Ketil Normann.
- Behandlingskjeden fra spesialist til kommunehelsetjeneste: Fysioterapitjeneste til pasienter med nevrologiske lidelser. Stipendiat: Eirik Lind Irgens (master i helsefag/fysioterapeut). Hovedveileder og prosjektleder er førsteamanuensis/fysioterapeut Siri Moe, og biveileder er professor/sosiolog/sosionom Nils Henriksen.
- Forståelse og tilnærming til personer med demenssykdom når atferden endrer seg. Prosjektleder er Anne-Margrethe Støback (universitetslektor/sykepleier) – under 1. lektorkvalifisering
- Brukervedvirkning og innsikt blant alvorlig psykisk syke. Stipendiat/familieterapeut Rita Kristin Klausen. Hovedveileder er professor/psykiater Svein Haugsgjerd, Universitetet i Bodø. Førsteamanuensis/filosof Geir Lorem er prosjektleder og biveileder.

FORMIDLING OG NETTVERKSARBEID

I mars arrangerte Sof Nord/Flerfaglig forskningsgruppe for helse- og omsorgstjenesten i kommunene en forskningskonferanse ved UiT Norges arktiske universitet. Flere av senterets forsknings- og utviklingsprosjekter ble presentert på konferansen, og målgruppen var ansatte i den kommunale helse- og omsorgstjenesten, i spesialisthelsetjenesten og ved utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge. Målet er å arrangere en slik konferanse hvert annet år.

Forskning ved senteret relatert til personer med demenssykdom er blitt

presentert på «Pårørendeskole» i Tromsø samt at pågående forskning og utviklingsarbeid er presentert i undervisningssammenhenger for ulike bachelor- og mastergradsprogram innen helsefag.

Flere av senterets stipendiater har presentert sitt arbeid blant annet på fellessamlinger for alle de regionale sentrene, på sentrenes felles studietur til Metochi i august og på 5-årsmarkeringen på Gjøvik i november.

Senteret har fortsatt sitt samarbeid med forskere ved Syddansk Universitet, og en av deres forskere deltok i mars på vår forskningskonferanse hvor hun presenterte noe av sitt arbeid. Som et resultat av samarbeidet var faglig leder ved Sof Nord, professor Torunn Hamran, invitert foredragsholder på «NUNA MED - en grønlandskmedicinsk konferanse» i Katuaq, Grønland i september. Arrangører var Grønlandsmedicinsk Selskab, Peqqissaasut Kattuffiat (Grønlands Sygeplejerskeorganisation), Grønlands Lægekredsforening og Greenland Institute of Health Research.

Stipendiat Rita Kristin Klausen har gjennomført et 15 ukers studieopphold ved Karlstad Universitet, Sverige. Flere av stipendiatene ved senteret har for øvrig utviklet samarbeid med Karlstad Universitet, Sverige, vedrørende narrativ forskning, og forskningsgruppa ved senteret står ansvarlig for månedlige seminar som er åpne for alle vitenskapelig ansatte ved IHO.

Faglig leder/professor T. Hamran ble invitert til å holde et innlegg på Norges forskningsråds informasjonsmøte om HelseOmsorg21 (HO21) i Tromsø i september. Tittelen på innlegget var «En kunnskaps- forsknings- og innovasjonsstrategi for helse- og omsorgssektoren».

Faglig leder/professor T. Hamran er medarbeider i prosjektet «Brukere, «læsere» og helsesenteret: Hjelpsøking i to samisk-norske kommuner i Nord-Norge». Prosjektet ledes av førsteamanuensis Nina Foss og prosjektmedarbeider Anette Langås Larsen ved Nasjonalt forskningssenter innen komplementær og alternativ medisin (NAFKAM) ved UiT Norges arktiske universitet. Prosjektgruppen utarbeidet søknad til NFR, og i desember 2013 fikk prosjektet tildelt et personlig doktorgradsstipend til Anette Langås Larsen fra NFR-programmet Samisk forskning.

Senteret har på oppdrag fra Helsedirektoratet slutført arbeidet i forbindelse med prosjektet «Satsningsområder innen helse- og omsorgstjenestene til den samiske befolkningen» for deltakere fra kommunene innen forvaltningsområdet for samisk språk. Senteret var ansvarlig for ferdigstilling av rapporten «Samiske satsninger – Utvalgte samiske fagtema» som ble presentert på erfaringskonferanse i Tromsø i januar. Sof Nord er påtenkt en rolle i den videre satsningen i forhold til dokumentasjon, oppfølging og implementeringsarbeid. Samarbeidspartner er Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse.

Faglig leder/professor T. Hamran er medlem av arbeidsgruppen knyttet til prosjektet «Demens og innvandrere. Et 3-årig forsknings- og fagutviklingsprogram» ledet av Nasjonalt kompetansesenter for minoritetshelse (NAKMI). Arbeidsgruppen følger utformingen og utviklingen av prosjektet og de ulike delprosjektene, og bistår blant annet med forskningsfaglige råd og innspill.

Daglig leder deltok på «Velferdsteknologiske satsinger – søkekonferanse for kommuner, næringsliv og FOUU» og oppfølging av denne. Konferansen var i regi av blant annet Innovasjon Norge, og har ført til at Sof Nord deltar i referansegruppen for InnoMeds forprosjektsøknad «Forberedelse til ny fase i livet – kartlegging av muligheter og behov hos selvhjulpne eldre i kommunene».

I samarbeid med blant annet Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT) Troms, Demensfyrtårnet og Nasjonalforeningen for folkehelsen var senteret også i 2013 delaktig i planlegging og gjennomføring av «Demensdagene i Tromsø» i september. Senteret har videre samarbeidet med blant annet Tromsø kommune, utviklingssentrene og Fylkesmannen i Troms og Finnmark i planlegging og gjennomføring av fylkesvise og regionale konferanser for ansatte i den kommunale helse- og omsorgstjenesten som ble gjennomført i 2013 eller som skal gjennomføres i 2014. Senteret har også bidratt med foredragsholdere på noen av disse konferansene.

Senteret samarbeider med USHT Troms om utgivelsen av Fagnytt i nord, som kommer ut med fire utgivelser pr. år. Senteret overtok redaktøransvaret i 2012, og har tatt initiativ til å få med bidrag fra de øvrige utviklingssentrene i Nord-Norge. Fra 2012 er Sof Nord representert i samtlige Fag og samarbeidsråd for USHT i Finnmark, Troms og Nordland.

Det er avholdt en nettverkssamling for USHT, Nord-Norge 2013. Samlingen var på to dager, og ansvarlige ledere for virksomhetene ble invitert til å delta på en av dagene. På samlingen ble lokale utviklingsarbeider og forskning presentert, og utfordringer lokalt ble diskutert. Ekstern foreleser ble hyret inn for å undervise i utarbeidelse av posters. Daglig leder underviste i utarbeidelse av prosjektrapporter.

Senteret tilbydde og gjennomførte veiledning til USHT, og dette omfattet blant annet veiledning i prosjektarbeid, anbefaling av litteratur, bearbeiding av data og rapportskrivning. Senteret var videre representert i styringsgrupper for ulike USHT-prosjekt.

Senterets samarbeidsavtaler med utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester i Nord-Norge ble fornyet i 2013. Det samme gjaldt samarbeidsavtalene med de 9 omsorgsforskningssentrene i regionen.

PUBLIKASJONER

- Arntzen, Cathrine; Elstad, Ingunn. The bodily experience of apraxia in everyday activities: a phenomenological study. *Disability and Rehabilitation* 2013; Volum 35. (1) s. 63-72
- Blix, Bodil Hansen; Hamran, Torunn; Normann, Hans Ketil. (2013) Struggles of being and becoming: A dialogical narrative analysis of the life stories of Sami elderly. *Journal of Aging Studies* 27 (2013) 264-275.
- Blix, Bodil Hansen; Hamran, Torunn; Normann, Hans Ketil. (2013) «The Old Sami» – who is he and how should he be cared for? A discourse analysis of Norwegian policy documents regarding care services for elderly Sami. *Acta Borealia: A Nordic Journal of Circumpolar Societies*; DOI:10.1080/08003831.2013.769323. Version of record first published: 25 Feb 2013.
- Drageset, Ingrid Marie Saga; Normann, Hans Ketil; Elstad, Ingunn. Personer med demenssykdom i sykehjem: refleksjon over livet. *Nordisk tidsskrift for helseforskning* 2013; Volum 9. (1) Suppl. 9. årgang s. 50-66.
- Ervik, Bente; Nordøy, Tone; Asplund, Kenneth Almar. In the Middle and on the Sideline: The experience of spouses of men with prostate cancer. *Cancer Nursing* 2013; Volum 36. (3) s. E7-E14.
- Hamran, Torunn. Forskillige perspektiver på kulturbegrepet i sygeplejeforskning – konsekvenser for forskning og praksis. *Tikiusaaq* 2013 s 46-51
- Hamran, Torunn. Samiske satsinger, utvalgte samiske fagtema. Oslo: helsedirektoratet IS-2052 2013 14 s.
- Hamran, Torun. Kvinner, kall og klasse - sykepleiere som dro nordover i misjonens tjeneste. *Cappelen Damm Akademisk* 2013 (ISBN 978-82-02-40744-5) 14 s.
- Hamran, Torunn. Helse og redningsskøyter før stemmerett. <http://kilden.forskningsradet.no/c16880/artikkel> [Internett] 2013-09-25
- Hamran, Torunn. Helse og redningsskøyter før stemmerett. <http://www.forskning.no> [Internett] 2013-10-18
- Hamran, Torunn; Normann, Hans Ketil. Akademisering av helsefagene. Orkana Forlag 2013 (ISBN 978-82-8104-226-1) 13 s.
- Hamran, Torunn; Normann, Hans Ketil; Fottland, Anne Serine. Demenssykdom og omsorgsforskning. *Kronikk. Dagavisen Nordlys* 19.september 2013 s. 3-3.
- Fottland, Anne Serine. Personsentrert omsorg - hva betyr det egentlig? *Fagnytt i nord* 2013 (3) s. 6-6
- Klausen, Rita Kristin. Brukermedvirkning i distriktpsikiatrien. *Fagnytt i nord* 2013 (3) s. 3-3.

- Klausen, Rita Kristin. Gjestedoktorand fra Norge. Artikkel i nyhetsbrev ved IPS, Karlstad Universitet.
- Klausen, Rita Kristin. Hva vil du på skrivekurset? RISS: magasin for studenter og tilsette ved Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, Universitetet i Trondheim 2013 (01/2013) s. 66-68.
- Klausen, Rita Kristin; Mathisen, Vår. Flyktninger kan hjelpe syke flyktninger. Velferd 2013 (7) s. -
- Kitzmuller, Gabriele Elfriede; Hæggstrøm, Terttu; Asplund, Kenneth Almar. Living an unfamiliar body: the significance of the long-term influence of bodily changes on the perception of self after stroke. Medicine, Health care and Philosophy 2013; Volum 16. (1) s. 19-29.
- Klausen, Rita Kristin; Haugsgjerd, Svein; Lorem, Geir F. «The Lady in the Coffin»- Delusions and Hearing Voices: A Narrative Performance of Insight. Qualitative Inquiry 2013; Volum 19.(6) s. 431-440.
- Kristiansen, Margrethe. Nye styringsverktøy i møte med etablert praksis i offentlige sykehjem. Fagnytt i nord 2013 (1) s. 7-7
- Kristiansen, Margrethe. En verdig eldreomsorg i sykehjem. Kronikk. Dagsvisen Nordlys 10.desember 2013 s. B3-B3
- Normann, Britt. Physiotherapy and professional clinical guidance in an out-patient clinic for people with multiple sclerosis: Body and movement in sense making and professional development. Tromsø: Faculty of Health Sciences, University of Tromsø 2013 (ISBN 978-82-7589-400-5) 111 s. (Dissertation).
- Normann, Britt; Sørgaard, Knut W.; Salvesen, Rolf; Moe, Siri. Clinical guidance for community physiotherapists treating people with MS: professional development and continuity of care. Physiotherapy Research International 2013 (nettutgave)
- Normann, Britt; Sørgaard, Knut W.; Salvesen, Rolf; Moe, Siri. Contextualized perceptions of movement as a source of expanded insight: people with multiple sclerosis' experience with physiotherapy. Physiotherapy Theory and Practice 2013; 29 (1) s. 19-30.

KONFERANSEBIDRAG

- Arntzen, Cathrine. Den tvetydige kroppen og fagutøvelse. Ergoterapi til personer med hjerneslag og apraktiske vansker. Nordisk nettverk innen fenomenologisk helsefaglig forskning; 2013-06-10 - 2013-06-11
- Arntzen, Cathrine. En fenomenologisk analyse av fenomenet Apraksi. En personsentrert, kontekstspesifikk og ergoterapifokusert forståelsesramme

- for undersøkelse og behandling av apraktiske handlingsutfordringer. Fagdager Hammel neurocenter; 2013-05-31
- Arntzen, Cathrine. Et samhandlings- og brukerperspektiv på lærings- og mestringsprosesser hos personer med hjerneslag og deres pårørende. 1st CHARM National Conference; 2013-11-19 - 2013-11-20
- Arntzen, Cathrine. Hjelpemidler og tiltak for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Forebygging og rehabilitering under aldringen: -Hvordan få dette til? 2013-11-05
- Arntzen, Cathrine. Nærstudier av slagrammedes rehabiliteringsforløp i og på tvers av de kontekster de er en del av. Forskning knyttet til helse og omsorgstjenestene i kommunene; 2013-03-12
- Blix, Bodil Hansen. Struggles of being and becoming: A dialogical narrative analysis of the life stories of Sami elderly. Narrative and health care; 2013-09-04 - 2013-09-04 UiT
- Blix, Bodil Hansen; Hamran, Torunn; Normann, Hans Ketil. Indigenous life stories as narratives of health and resistance: A dialogical narrative analysis. International congress of qualitative inquiry; 2013-05-15 - 2013-05-18 UiT
- Blix, Bodil Hansen; Hamran, Torunn; Normann, Hans Ketil. Life stories of elderly Sami: narratives of health and resistance. International congress of qualitative inquiry; 2013-05-15 - 2013-05-18 UiT
- Gramstad, Astrid. Erfaringar til heimebuande eldre med å få og å ta i bruk tekniske hjelpemiddel. Senter for omsorgsforskning sin femårs markering, Gjøvik; 2013-11-13 - 2013-11-13
- Gramstad, Astrid. Implementing assistive technology devices in the homes of elderly individuals - some pitfalls and possibilities. NordRoad work seminar; 2013-11-06 - 2013-11-08
- Hamran, Torunn. Forskjellsbehandling mellom yngre og eldre hjemmetjenestemottakere? Dialogseminar for omsorgsforskningskommuner; 2013-09-17 - 2013-09-18
- Hamran, Torunn. Kvinners foreningsvirksomhet i Nord-Norge; rekruttering og politisk engasjement. Nasjonal kvinnekongress 2013: 100 år med rett til å stemme.; 2013-08-28 - 2013-08-30
- Hamran, Torunn. Mellom nasjonale planer og lokale interesser. Et historisk blikk på samhandling mellom offentlige og frivillige aktører i Nord-Norge. Samarbeid mellom kommunal og frivillig sektor i Tromsø; 2013-09-04
- Hamran, Torunn. Ulike perspektiv på kulturbegrepet i sykepleieforskning - konsekvenser for forskning og praksis. NunaMed, Nuuk 2013; 2013-09-07 - 2013-09-10

- Hamran, Torunn. Yngre og eldre brukere i hjemmetjenesten - ulike behov eller forskjellsbehandling. Forskningskonferanse - helse- og omsorgstjenesten i kommunene; 2013-03-12
- Klausen, Rita Kristin. Community mental health treatment among mentally ill mothers. narrativt seminar; 2013-09-24 - 2013-09-24
- Klausen, Rita Kristin. Brukermedvirkning og innsikt blant alvorlig psykisk syke. Högare seminarium ved Institut for Pedagogik, Universitetet i Karlstad; 2013-09-18 - 2013-09-18
- Klausen, Rita Kristin. Transitional stories as political performances in a changing therapeutic landscape. Congress of Qualitative Inquiry 2013; 2013-05-15 - 2013-05-18
- Klausen, Rita Kristin. Samhandlingsreformen og distriktpsykiatrien: Fortellinger fra pasienter. Forskning knyttet til helse- og omsorgstjenestene i kommunene; 2013-03-12 - 2013-03-12
- Kristiansen, Margrethe. Konkurrerende styringslogikker i sykehjem. Fag og utviklingsseminar; 2013-08-29 - 2013-08-29
- Kuosa, Kirsti Inkeri; Normann, Hans Ketil; Elstad, Ingunn. Change and Continuity in Life Stories about Advanced Dementia. Ninth International Congress of Qualitative Inquiry; 2013-05-15 – 2013-05-18
- Kuosa, Kirsti Inkeri; Normann, Hans Ketil; Elstad, Ingunn. Identity construction of an old Kven man suffering from dementia, a narrative analysis. Livsbærettsforskning; 2013-11-21 – 2013-11-22
- Kuosa, Kirsti Inkeri; Normann, Hans Ketil; Elstad, Ingunn. «Nå skal jeg fortelle deg hvem mora mi egentlig er». Livsfortellinger om personer med demens. Lørdagsuniversitetet; 2013-10-05 – 2013-10-05
- Larsen, Lill Sverresdatter. Sykepleier og «pasientens advokat» - ikke opptatt av pasientsikkerhet? Fagdag - God læring i god dokumentasjon; 2013-05-23 - 2013-05-23
- Larsen, Toril Agnete. Det gode stell, et samspill mellom kropp og livserfaring. Den 16. norske landskonferansen i kreftsykepleie «Heftige dager med begeistring»; 2013-09-19 - 2013-09-21
- Larsen, Toril Agnete. Hvilke krav har høgskolene og universitetene ved opptak til masterstudier? Erfaringer fra opptaksarbeid. Nasjonal nettverkssamling for videreutdanning og mastergradsprogram innen aldring og eldreomsorg; 2013-03-06 - 2013-03-07
- Larsen, Toril Agnete. Smertekartlegging i Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT). Forskning knyttet til helse- og omsorgstjenestene i kommunene; 2013-03-12 - 2013-03-12

- Larsen, Toril Agnete. Smertevurdering hos pasienter i den kommunale pleie- og omsorgstjenesten. Regional helse- og omsorgskonferanse med tema demens; 2013-10-16 - 2013-10-17
- Moe, Siri. Ivaretagelse av fysisk funksjon til brukere i hjemmetjenesten. Forskningskonferanse - helse- og omsorgstjenestene i kommunene; 2013-03-12-2013-03-12
- Normann, Hans Ketil. Kommunikasjon og forståelse knyttet til personer med demenssykdom. Åpent arrangement; 2013-04-19 - 2013-04-19
- Normann, Hans Ketil. Kommunikasjon og holdninger til personer med demenssykdom. Pårørendeskole for personer med demenssykdom i Salangen og Lavangen kommune; 2013-02-25 - 2013-02-25
- Normann, Hans Ketil. Kommunikasjon og samhandling med personer med demenssykdom og deres pårørende. Regional helse- og omsorgskonferanse; 2013-10-16 - 2013-10-17
- Normann, Hans Ketil. Om tilnærming til personer med demenssykdom. Kommunikasjon, forståelse og miljøbehandling. Pårørendeskolen i Tromsø; 2013-10-09 - 2013-10-09
- Normann, Hans Ketil; Skaalvik, Mari Wolff. Identitetsfremmende omsorg og pleie for personer med Alzheimers sykdom og deres familier. Forskningskonferanse - helse- og omsorgstjenestene i kommunene; 2013-03-12-2013-03-12
- Støback, Anne-Margrethe. Det personlige rommet. Om forståelse for sårbarhet ved kroppslig nærhet når kognitive evner er endret. Mørketidskonferanse; Eldre og psykisk helse; 2013-12-28 - 2013-12-29
- Støback, Anne-Margrethe. Om forståelse for personer med demens og endret atferd. Fagdag for helsepersonell ved sykehjem; 2013-11-13 - 2013-11-13
- Støback, Anne-Margrethe. Personsentrert omsorg - teoretisk tilnærming. Prosjekt stimuli, Tromsømodellen - Fagutviklingsprosjekt i kommunehelsetjenesten; 2013-11-19 - 2013-11-21

PROSJEKT

Behandlingskjeden fra spesialist- til kommunehelse-tjenesten: fysioterapitjenester til pasienter med neurologiske lidelser

Eirik Lind Irgens, Ph.D.-stipendiat ved Institutt for helse- og omsorgsfag ved UiT Norges arktiske universitet. Førsteamanuensis Siri Moe (UiT) er hovedveileder og professor Nils Oddbjørn Henriksen (UiT) er medveileder.

Begge er tilknyttet Flerfaglig forskningsgruppe for helse- og omsorgstjenesten i kommunene/Senter for omsorgsforskning Nord.

BAKGRUNN

Et viktig mål med Samhandlingsreformen er å etablere koordinerte og helhetlige tjenestetilbud med en klar ansvarsfordeling mellom spesialist- og kommunehelsetjenesten. Kommunen har som følge av Samhandlingsreformen fått et utvidet ansvar for rehabilitering for sine innbyggere. Pasienter med neurologiske skader og lidelser krever ofte tverrfaglige, intensive og langvarige rehabiliteringstjenester både i spesialisthelsetjenesten og etter utskrivelse til kommunehelsetjenesten. Dette setter særlige krav til kommunikasjon og samhandling på tvers av profesjoner og helsetjenestenivå.

HENSIKT

Hensikten med dette prosjektet er å øke kunnskapen om overføring, koordinering og oppfølging av fysioterapitjenestene som en del av det totale rehabiliteringstilbudet fra spesialisthelsetjenesten over i primærhelsetjenesten. Prosjektet skal forsøke å belyse fysioterapitjenestens involvering og oppfølging i pasientforløpet fra spesialist- til primærhelsetjenesten, fysioterapeutenes faglige prioriteringer og behov for kunnskapsoverføring mellom helsetjenestenivå og fysioterapeutenes forståelse av egen rolle i tverrfaglig samarbeid.

TIDLIGERE FORSKNING

Mange studier dreier seg om pleie- og omsorgsdelen av de kommunale helsetjenestene, med fokus på tjenestetilbudets art, tjenestemottakerne, organisering av tjenestene og følger av endringer i tjenestetilbudet. Studier om tverrfaglig samarbeid har videre pekt på at blant annet holdninger, profesjonell identitet og maktstrukturer har betydning for det tverrfaglige samarbeidet, og at

organisering av tilbud og muligheter for kommunikasjon mellom profesjoner kan påvirke samhandling i en tverrfaglig kontekst. Det pekes på at det trengs mer forskning om virkninger av tverrfaglige tiltak på praksisutførelsen og på kvaliteten på tjenesteutøvelsen, og at det er viktig med kvalitative studier for å få dybdekunnskap om hva som påvirker samarbeid og hvordan samarbeid kan bidra til bedring av tjenesten. I dette landskapet bør fysioterapeuter inngå. Det foreligger, ut fra vår kjennskap, ingen nyere norske studier som spesifikt har undersøkt fysioterapi som en del av tjenestetilbudet til denne pasientgruppen.

METODE

Siden hensikten med prosjektet er å beskrive, identifisere og få økt innsikt i utfordringer i fysioterapeuters praksis i helsetjenesten, og hvordan disse forhold kan settes i sammenheng med kunnskapsmessige og organisatoriske forhold, har studien en eksplorerende karakter. Ved bruk av kvalitativ metode og en etnografisk tilnærming som innbefatter både observasjon og intervju, vil studien ta utgangspunkt i 10 pasienter som er til behandling og mottar fysioterapitjenester i spesialisthelsetjenesten og som skal følges opp av fysioterapeut i kommunehelsetjenesten, og følge disse når de skrives ut til kommunehelsetjenesten. Utvalget er strategisk og rekruttering foregår gjennom et tett samarbeid med rehabiliteringsenhetene på sykehus i Nord-Norge, der pasienter som har funksjonstap basert på nevrologiske skader eller lidelser samt oppfølgende fysioterapeuter blir forespurt om å delta i studien. Pasientene følges ut i hjemkommunene, der den videre rehabiliteringen vil foregå. Datamaterialet består av intervju med fysioterapeutene, videoobservasjon av fysioterapibehandling og pasientenes epikriser og rapporter fra spesialisthelsetjenesten.

Prosjektperioden startet høsten 2012. Datainnsamlingen i prosjektet begynner nå å nærme seg sluttfasen, og analyseprosessen er godt i gang. Resultatene fra datainnsamlingen vil videre vurderes i lys av relevant forskning og teori. Prosjektet avsluttes i begynnelsen av 2017, med innlevering av en doktorgradsavhandling bestående av tre publiserte artikler og en sammenbinding.

Senter for
omsorgsforskning
M I D T - N O R G E

M I D T - N O R G E

Årsmelding Midt-Norge

ORGANISERING OG DRIFT:

Senter for omsorgsforskning, Midt-Norge (SOF) er lokalisert til Høgskolen i Nord-Trøndelag (HINT). Kontoradresse, Steinkjer

Senter for omsorgsforskning Midt-Norge legger vekt på omsorgsutfordringer, kompetanseutvikling og formidling i kommuner i regionen. Dette vektlegges ved at økt kvalitet på omsorgstjenestene skal komme samfunnet og innbyggerne til gode. Vår forskning skal bidra til å styrke fag- og metodeutvikling. Senteret skal gjennom sin aktivitet styrke praksisnær forskning og utvikling i kommunene. Senterets aktivitet skal skje i samarbeid mellom kommuner, høyskoler og andre relevante forskningsmiljø.

Senteret skal:

- Være en nasjonal / regional og lokal ressurs innen forsknings- og utviklingsarbeid.
- Tilrettelegge for at fordringer og behov defineres i og av kommunene. Dette skal danne grunnlag for utvikling og forbedring av omsorgstjenesten

Senterets overordnede oppgave er i første rekke å styrke praksisnær og forskningsbasert kunnskap i omsorgssektoren og formidle denne kunnskap og erfaring til regionenes kommuner.

Sentrale arbeidsområder er i hovedsak innenfor fagområdene :

- Eldre
- Funksjonshemmede
- Rus/psykiatri
- Aktiv omsorg
- Velferdsteknologi

- Samhandlingsreformen
- Folkehelse

Alle områder er til dels overlappende og må sees i et helhetlig perspektiv.

Sentralt i arbeidet med disse oppgavene er å knytte og å opprettholde kontakt med aktuelle miljøer innen de enkelte kommuner. Her har senteret et særskilt ansvar for samarbeid med Utviklingssentrene (USHT) i regionen.

Ledelse:

Kirsten Lange	Daglig leder
Ove Hellzen	Forskningsleder

Prosjektansatte:

Hildfrid Brataas	Forsker/førsteamanuensis
Karin Torvik	Forsker/førsteamanuensis
Kirsti Torhjul	Forsker/førsteamanuensis
Bente Nordtug	Forsker/førsteamanuensis
Ingela Enmarker	Forsker/førsteamanuensis
Rigmor Einang Alnes	Høgskolelektor/stipendiat
Gunn Eva Myren Solum	Stipendiat
Siri Andreassen Devik	Stipendiat
Aud Moe	Forsker/Førsteamanuensis

Ansatte i SOF Midt-Norge og koordinatorene i USHT Midt-Norge.

PROSJEKTER I 2013

- *Studium i Kunnskapsbasert praksis (KBP)* er utviklet i samarbeid mellom Høgskolen i Nord-Trøndelag (HINT)/Senter for omsorgstjenesteforskning Midt-Norge (SOF), Fylkesmannen i Nord-Trøndelag og Kommunenes interesseorganisasjon (KS). Fylkesmannen ser dette som et ledd i oppbyggingen av kompetanse i kommunene knyttet til kvalitet og tjenesteutvikling. I tillegg er studiet med på å gjøre kommunene mer bevisste på rollen som medvirker til og tilrettelegger for forskning, en oppgave som kom i ny helse- og omsorgstjenestelov. Det har vært tett dialog med KS lokalt ved planleggingen av studiet. Oppstart 08.01.2014.
- *Læringsnettverk for riktig legemiddelbruk i sykehjem og hjemmetjenesten i Nord-Trøndelag.* Feilmedisinering fører årlig til unødvendige lidelser for mange pasienter, og Helsetilsynet har avdekket en rekke mangler ved dagens praksis (Helsetilsynet 7/2010). Legemiddelrelaterte problemer forekommer i alle deler av helsetjenesten. Problemene kan være relatert til den som forskriver og administrerer legemidler, relatert til pasientens legemiddelbruk eller til legemidlet i seg selv. Både norske og internasjonale studier viser høy forekomst av legemiddelrelaterte problemer både i sykehus, sykehjem, og allmennpraksis. Konsekvensene er økt sykkelighet med redusert livskvalitet, og økt dødelighet for pasientene, samt store utgifter for helsevesenet. Det eksisterer bred enighet i fagmiljøene om et betydelig forbedringspotensial. Utviklingssentrene i Nord-Trøndelag har i samarbeid med Fylkesmannen i Nord-Trøndelag og SOF igangsatt et Læringsnettverk innen tematikken. Prosjektet avsluttes medio 2014 og det vil foreligge en rapport ila 2014.
- *Velferdsteknologiske løsninger i pleie og omsorgstjenesten.* Utviklingssentret på Stjørdal vil i årene fremover få sterkere fokus på å utnytte de mulighetene teknologien gir, som man bidra til å møte fremtidens omsorgsutfordringer. Teknologi kan være med på å understøtte en ny utvikling som har fokus på "hjelp til selvhjelp", selvstendighet, sosial deltakelse, aktiv omsorg og hverdagsrehabilitering. Man håper at teknologi kan, redusere ensomhet, fremme egenstyring og uavhengighet og være en bidragsyter til at man føler egenmestring. Samarbeidspartnerne har et sterkt ønske om å teste ut framtidsrettede løsninger og legge til rette for bruk av velferdsteknologi, både for å skape trygghet rundt beboere og deres pårørende, men også tilrettelegge for et sikkert og effektivt tjenestetilbud. På bakgrunn av dette har kommunen ulike delprosjekter, der man tester ut ulike velferdsteknologiske løsninger. Prosjektet «Bruk av nettbrett som supplement til trygghetsalarm», er en kvalitativ pilotstudie i Stjørdal

kommune i regi av Utviklingscenter for hjemmetjenester, med støtte fra Senter for omsorgsforskning. Helsepersonalet og aktuelle brukere ved et bosenter i kommunen ble her lært opp i bruk av dette velferdsteknologiske hjelpemidlet. Deretter ble helsepersonalets erfaringer og opplevelser samlet inn via intervju i grupper og enkeltvis etter noen måneder. Det viste seg at bruk av trygghetsalarmer ikke gikk ned blant disse brukerne. Videre at noen av brukerne syntes å få økt livskvalitet og mestringsevne, mens det ikke ble slik for andre. For helsepersonalet viste det seg nyttig ved at de sparte tid og ressurser på å få raskt kontakt med bruker via nettbrettet. Arbeidsnotat om pilotprosjektet finner du på <http://omsorgsforskning-midt.no/>

- *Smertekartlegging hos deltakere på AFEM rehabilitering.* Helse Midt-Norge (HMN) knytter forskning og utvikling til oppdrag under ordningen Raskere tilbake. Smednes trivselsgård as har under denne ordningen oppdrag om AFEM rehabilitering. AFEM rehabilitering er et opplegg med fire ukers rehabiliteringsopphold på institusjonen, samt oppfølgingsdager etter tre og seks måneder og ett år. AFEM står for «ansvar for egen mestring». Målgruppe er personer med mild psykisk lidelse, smerter og utmatting (kronisk fatigue). Målet er rehabilitering til aktivt liv og arbeid. Smednes trivselsgård as har forespurt Senter for omsorgsforskning, Midt-Norge (SOF) om utarbeidelse av plan og gjennomføring av oppdraget basert på en forskningsfaglig tilnærming. Prosjektet avsluttes med en rapport som ferdigstilles 1. halvår 2014.
- *Leve som den du er. Hjelp til selvhjelp for personer med neurologiske skader og sykdommer.* Rapporten er et samarbeidsprosjekt mellom: Utviklingscentret i Møre og Romsdal, Høgskolen i Ålesund, Kristiansund kommune og Senter for omsorgsforskning Midt-Norge. Prosjektet skulle finne ut om metoden LifestyleRedesign® (LR®) kunne brukes for å lage et tilbud for personer med neurologisk sykdom eller skade. Rapporten viser hvordan prosjektet har jobbet i forkant og underveis i intervensjonen, samt at den inneholder resultater og refleksjoner rundt tema. Rapporten er ferdig og finnes på linken: http://omsorgsforskning-midt.no/wp-content/uploads/2013/12/Rapport_5-2013_web.pdf
- *Dialogkafé og refleksjonsgrupper som virkemiddel i kontinuerlig forbedringsarbeid i hjemmetjenestene.* Å etablere refleksjonsgrupper kan være et redskap for å få fram personalets erfaringer, gjøre "taus kunnskap" tydelig og å skape bevissthet om behov for endring og slik være en arena for lærende praksisfelleskap. Gruppene kan stimulere til erfaringsutveksling omkring vesentlige spørsmål fra deltakernes hverdagspraksis, få tydelig

fram hvilke utfordringer enheten står overfor og hvilke endringer de ønsker å arbeide seg fram til gjennom bl.a. valg av kvalitetsindikatorer, og slik sikre kontinuerlig forbedring av tjenestene. Skal denne type intervensjon ha effekt er det svært viktig at det er en nær sammenheng mellom daglig drift og at det blir skapt en tjenlig infrastruktur som fremmer endringsprosesser. Nær kontakt mellom ledelse og ledere av refleksjonsgruppene er derfor nødvendig. Dette har vært et samarbeidsprosjekt mellom: Utviklingscenter for hjemmetjenester i Ålesund kommune, Ålesund kommune, Senter for omsorgsforskning, Midt-Norge og Høgskolen i Ålesund. Rapporten finner du på denne linken: <http://omsorgsforskning-midt.no/wp-content/uploads/2013/09/Rapport030513.pdf>

- *Livsglede for eldre- vegen mot å bli et livsgledesykehjem.* Dette er et et følgeforskningsprosjekt i samarbeide mellom Stiftelsen Livsglede for Eldre (LFE) og Senter for omsorgsforskning, Midt-Norge. Stiftelsen Livsglede for Eldre (Stiftelsen) har utviklet en sertifiseringsordning for Livsgledesykehjem gjennom en pilot fra 2007-2012. Våren 2013 underskrev Verdal kommune avtale med Stiftelsen som den første kommunen som fikk del i ordningen som et helhetlig utviklet konsept. Sertifiseringsordningen har gjennom Stortingsmelding 29 (2012-2013) "Morgendagens omsorg" blitt anbefalt som et nasjonalt tilbud «for å styrke den aktive omsorgen og sette brukeres sosiale og kulturelle behov i sentrum» (Helse og omsorgsdepartementet 2013 s. 22). Dette betyr at ordningen må være utformet bærekraftig i forhold til å sikre utbredt kvalitet og standard. Stiftelsen ønsker gjennom følgeforskning å få kartlagt hvor mye innsats som brukes av de ulike aktørene for å lede et sykehjem frem til første sertifisering. Viktig spørsmål i den sammenheng er hvordan verktøyene virker som hjelpemiddel, og hva kreves av veiledning og oppfølging i denne prosessen? Oppgaver i prosjektet har som mål å begynne en kartlegging om prosessen frem mot sertifisering av et Livsgledesykehjem. Ferdig rapport på dette prosjektet skal foreligge pr 31.12.2014. På lang sikt er formålet å danne grunnlag og spørsmålsstillinger for et større forskningsprosjekt, hvor det søkes midler fra NFR innen programmet aktiv omsorg eller annen aktuell utlysning i 2014. Det vil da bli aktuelt å gå tettere på beboerne selv og pårørende på sykehjemmet, noe som krever godkjenning av etisk komité, REK-Midt-Norge.
- *Utviklingsprogram for forebyggende hjemmebesøk hos eldre i Ålesund kommune.* Forebygging er et viktig element i samhandlingsreformen (Stortingsmelding 47) som trådte i kraft 1. januar 2012. Med utgangspunkt i de framtidige helseutfordringene er det behov for å styrke forebyggende

helsetjeneste i kommunen. Målsettingen vil være å benytte og videreutvikle dokumenterte tiltak som reduserer, og til dels motvirker, risiko for funksjonstap og som påverker individets egen mestring og reduserer risiko for sykdomsutvikling. Forebyggende helsearbeid blant eldre er ikke lovpålagt i norske kommuner, og er derfor i liten grad vektlagt. Samhandlingsreformen kan bety en nytenkning der forebygging anses som viktig i alle faser i livet og der det antas at forebygging vil ha positive individ- og samfunnsøkonomiske konsekvenser.

Formålet med forebyggende hjemmebesøk til eldre er å styrke den eldres mulighet for egen mestring og å bevare funksjonsnivået lengst mulig. Forebygging av sykdom, ulykker og isolasjon, styrking av det sosiale nettverket og informasjon om kommunens tilbud, er sentrale områder for forebyggende hjemmebesøk.

Mål: Tydeliggjøre eksisterende kunnskap om temaet og å utvikle en modell for forebyggende hjemmebesøk. Evaluere modellen for oppsøkende hjemmebesøk hos eldre over 75 år i Ålesund kommune ut fra ulike perspektiv: organisatorisk, de eldres erfaringer med hjemmebesøk, sykepleierne som har gjennomført besøkene
Rapport skal være ferdig ila første halvår 2014

- *Sporing av personar med kognitiv svikt med hjelp av Global Positioning System, GPS.* Dette del-prosjektet på Sunnmøre og er eit samarbeidsprosjekt mellom kommunene Vanylven, Ulstein, Ålesund, Herøy og Ørskog kommune. Prosjektet er igjen eit del-prosjekt av det Midt-Norske velferdsteknologiprojektet der hovudmålet er at brukarar og deira pårørande skal oppleve ein trygg kvardag gjennom bruk av individuelt tilpassa velferdsteknologiske løysningar. Prosjektet skal vere med å gje auka innsikt i bruk av velferdsteknologi i helse- og omsorgssektoren i Noreg gjennom formidling av dei resultatane som kjem fram gjennom strukturert evaluering. Prosjektet nyttar seg av forskingsresultata frå Trygge spor-studien (Ausen m.fl. 2012) som viser at det er behov for å ta i bruk sporingsteknologi for personar med demens. Denne studien syner og at sporing kan gje auka tryggleik, sikkerheit og fridom, men at det er mange både organisatoriske og teknologiske utfordringar som må sikrast for at dette kan bli en stabil og optimal teneste. Det er så langt ikkje laga retningslinjer for tildeling av varslings- og lokaliseringsteknologi og det er framleis behov for å få fram brukarane sine erfaringar med sporing og kva rutinar kommunane bør ha for tildeling av slike hjelpemiddel. Vi ynskja difor å innhente data for å vurdere om sporing er nyttig for enkeltindivid og samfunn med tanke på å utvikle tildelingsmodell/tenestemodell for sporing. Rapport foreligg ila februar 2014

FORSKNING

Forskningsfaglig bistand fra SOF- Midt Norge side rettes spesielt mot Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester hvor sentrets innsats har fokus på forskningsfaglig veiledning og metodeforståelse. Likeledes samarbeider senteret med flere kommuner i regionen om FoU-opppdrag av ulik karakter og omfang.

SOF- Midt Norge har pr dato to stipendiatstillinger tilknyttet sentert.

Prosjektene omhandler:

- Dagtilbud for personer med demens som bor hjemme.
- Opplevelse og erfaringer hos eldre alene boende med kreft i rurale strøk.

FORMIDLING

Hjemmesiden til sentret (<http://www.omsorgsforskning-midt.no>) holdes ukentlig oppdatert med nyheter og artikler som til enhver tid er relevant for sentrets aktiviteter.

SOF Midt-Norge sin formidling og deling av kunnskap har ellers i 2013 vært konsentrert om deltagelse på kommunale, regional og nasjonale konferanser samt samarbeid med høgskolene i regionen. Likeledes samarbeider sentret med KS og Fylkesmannsembetene i regionens 3 fylker.

PUBLIKASJONER

- Enmarker, I., Hellzén, O., Ekker, K., & Berg-Trønsdal, A.G. (2013). Personality, pets and older persons: A HUNT-study. *Health*, 5(9), 1449-1454.
- Myren, G.E., Enmarker, I., Saur, E. & Hellzén, O. (2013). Relatives' experiences of everyday life when receiving day care services for persons with dementia living at home. –It's good for her and its good for us. *Health*, 5(8), 1227-1235. (<http://www.scirp.org/journal/health/>)
- Ness, M. T., Enmarker, I. Hellzen, O. (2013). Experiences of being old and receiving home nursing care". Older South Sami narrations of their experiences – an interview study. *Open Journal of Nursing*, 3, 1-7.
- Olsen RM, Østnor BH, Enmarker I, Hellzén O. (2013). Barriers to nurses' information exchange during elderly patients transfer through the health care system, *Journal of Clinical Nursing*, DOI: 10.1111/jocn.12246. Published online June 2013.
- Olsen RM, Hellzén O, Enmarker I. (2013). Nurses' information exchange during older patient transfer: prevalence and associations with patient and transfer characteristics, *International Journal of Integrated Care*, Accepted

- Rostad, D., Hellzén, O., & Enmarker, I. (2013). The meaning of being young with dementia and living at home. *Nursing Reports*, 3, 12-17.
- Brataas HV, Thorsnes SL (2013) Coop-Wonca kartlegging ved rehabilitering til aktivt liv; helse og funksjon før og etter rehabilitering ved mild psykisk lidelse. Prosjektrapport. HiNT-Rapport 87 /2013. Steinkjer: Høgskolen i Nord-Trøndelag. Tilgjengelig på: http://www.nb.no/idtjeneste/URN:NBN:no-bibsys_brage_37170
- Devik, S.A., Hellzen O. (2013) Palliasjon i rurale strøk. Lindrende omsorg for eldre kreftpasienter som hjemme. En systematisk litteraturstudie. Hint rapport nr. 88, 4.mars 2013
- Devik, S.A., Enmarker I., Hellzen O. (2013). When expressions make impressions – Nurses’ narratives about meeting severely ill patients in home nursing care: A phenomenological- hermeneutic approach to understanding. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 8: 21880 –<http://dx.doi.org/10.3402/qhw.v8i0.21880>
- Devik S.A., Enmarker I., Wiik G.B., Hellzen O. (2013). Meanings of being old living on one’s own and suffering from incurable cancer in rural Norway, *European Journal of Oncology Nursing* 17(6); 781-787
- Devik Andreassen, S., Enmarker, I. & Hellzén, O. (2013). When expressions make care. A Phenomenological –hermeneutic approach to understanding. *Int J Qualitative Stud Health Well-being*, 8, 21880 - <http://dx.doi.org/10.3402/qhw.v8i0.21880>
- Torvik K, Lange K. Evaluering av Senter for Omsorgsforskning Midt-Norge sin forskningsfaglig bistand og veiledning til utviklingssentrene for hjemmetjenester og sykehjem i regionen. Rapport nr 86 HiNT. 2013
- Torvik K. Smertelindring til pasienter og brukere av sykehjem og hjemmebaserte tjenester i Midt-Norge. Senter for omsorgsforskning – Rapportserie nr. 2/2013.
- Alnes, RE, Vågen, SR, Midtbust, MH, Krøvel, BS (2013) Dialogkafè og refleksjonsgrupper som et virkemiddel i kontinuerlig forbedringsarbeid i hjemmetjenestene, Høgskolen i Ålesund, Rapport nr. 1
- Alnes, RE., Kirkevold, M. & Skovdahl, K. (2013) The influence of the learning climate on learning outcomes from Marte Meo counselling in dementia care. *Journal of Nursing Management*, 21, 130-140.
- Mjønesaune, SA, Hansen, IE og Alnes RE (2013) Leve - som den du er! Hjelp til selvhjelp for personer med nevrologiske skader og sykdommer. SOF rapport. http://omsorgsforskning-midt.no/wp-content/uploads/2013/12/Rapport_5-2013_web.pdf

- Moe, A., Hellzén, O., Ekker, K. & Enmarker, I. (2012). Inner strength in relation to perceived physical and mental health among the oldest old people with chronic illness. *Aging Ment Health*. 2013;17(2):189-96. doi: 10.1080/13607863.2012.717257. Epub 2012 Aug 30.
- Moe, A., Ekker, K. & Enmarker, I. (2013). A description of resilience for Norwegian home-living chronically ill oldest old persons. *Open Journal of Nursing* Vol.3 No.2(2013), Article ID:32480,8 pages DOI:10.4236/ojn.2013.32033
- Moe, A., Hellzén, O. & Enmarker, I. (2013). The meaning of receiving help from home nursing care. *Nurs Ethics*. 2013 Nov;20(7):737-47. doi: 10.1177/0969733013478959. Epub 2013 Apr 26

PROSJEKT

«Det er godt for henne og det er godt for oss» –En studie om pårørendes erfaringer med hverdagen når de mottar dagtilbud for personen med demens som bor hjemme.

PhD-stipendiat Gunn Eva Solum Myren

Artikkelen er publisert i Health (Irvine). volum 5 (8) (2013), med original tittel: Relatives' experiences of everyday life when receiving day care services for persons with dementia living at home –It's good for her and it's good for us. (Myren, G.E.S., Enmarker, I., Saur, E., Hellzèn, P.O.)

BAKGRUNN

Antallet eldre personer vil øke de neste tiårene, og dermed vil også antallet personer med demens øke. Demens sykdom kan ramme alle på en direkte eller mer indirekte måte, eks. som pårørende. Vi vet i dag at pårørende er viktige ressurser i demens omsorgen, og det er et nasjonalt mål at alle skal få bo hjemme så lenge som mulig. Dette er også et ønske fra personer med demens og deres pårørende. Dagtilbud kan være en av flere nøkler til å bidra til at de får bo lengre hjemme, ved at pårørende får avlastning og samtidig kan opprettholde egen tid til aktiviteter på dagtid.

HENSIKT

Hensikten med studien var å beskrive pårørendes erfaringer med hverdagen når de mottar dagtilbud for personen med demens som bor hjemme.

DESIGN OG METODE

En kvalitativ tilnærming med semi strukturerte intervju av åtte pårørende (34 – 82 år) ble benyttet som datagrunnlag. Antall dager med dagtilbud varierte fra 2-8 dager pr måned. De pårørende hadde ulike relasjoner til personen med demens (datter, sønn, barnebarn, tantebarn, ektemann), og det var kun ektemann som bodde sammen med den demenssyke. Øvrige pårørende hadde også en variasjon i geografisk avstand til sine kjære (fra 300 meter til 600 km). De transkriberte intervju tekstene ble analysert ved hjelp av innholdsanalyse (Graneheim og Lundmann (2004)). Pårørende ble spurt om hvordan de opplevde hverdagen før og etter at de fikk dagtilbudet og hvilke tanker de har om fremtiden.

RESULTAT

Tre tema ble funnet:

«Når livet blir kaotisk», som gjenspeiler tiden før pårørende fikk dagtilbudet, hvor deres hverdag var preget av både plikter og ansvar, samt at de opplevde en sosial tilbaketrekning fra sine kjære.

“Gjenoppbygning av en ny hverdag”, hvor pårørende opplever at hverdagen begynner og “falle på plass”. Pårørende opplever en trygghet og sikkerhet ved at deres kjære blir ivaretatt på dagtilbudet. I tillegg opplever de pårørende det som viktig at deres kjære også har en meningsfylt dag på dagtilbudet.

Det siste temaet, “Valgets kvaler, hva skjer i fremtiden?” viser til hvor vanskelig det er å håndtere valg og situasjoner pårørende kommer i, med tanke på om deres kjære skal fortsette å bo hjemme eller om tiden har kommet for at de må på institusjon.

KONKLUSJON

Funnene i studien støtter andre studier som finner at dagtilbud er et avlastningstilbud, men samtidig gir en meningsfull hverdag for både personen med demens og pårørende. Få pårørende uttrykker en lettelse over å få et “friminutt” i løpet av dagen, noe som kan ha sin årsak i at de fleste pårørende ikke bor sammen med personen med demens. Alle påpeker imidlertid at dagtilbudet, det å vite at deres kjære blir ivaretatt og har en meningsfull dag, gir en trygghetsfølelse som bidrar til å redusere omsorgsbyrden. Med andre ord opplever de pårørende at omsorgen for deres kjære også blir meningsfull via dagtilbudet.

Selv om pårørende finner meningen i omsorgen for sine kjære, så vil de alltid stå i en situasjon der de må gjøre valg om et fremtidig og økende omsorgsbehov, og i det ligger den etiske fordringen.

Senter for
omsorgsforskning

S Ø R

S Ø R

Årsmelding Sør

OLLE SÖDERHAMN HAR GÅTT BORT

Professor ved Fakultet for helse- og idrettsfag og faglig leder ved Senter for omsorgsforskning Sør, Olle Söderhamn døde julaften ved Frivolltun sykehjem etter lang tids sykdom. Olle ble 62 år gammel.

Olle Söderhamn var et varmt medmenneske og en faglig drivkraft ved fakultetet og senteret. Hans bortgang vil etterlate seg et stort tomrom blant familie, venner og kolleger. Hans arbeid og våre minner om ham vil leve videre.

Söderhamn har sin doktorgrad fra Linköpings universitet i 1998 og ble senere professor ved Högskolen Väst i Trollhättan. Han kom til Universitetet i Agder som professor i 2006 ved Fakultet for Helse- og idrettsfag. Olles betydelige engasjement og innsats for omsorgsforskning verdsettes høyt blant kolleger både i inn- og utland og hans arbeid har fått betydning langt ut over landets grenser. I tillegg til hans arbeid som professor og faglig leder ved UiA, hadde Olle Söderhamn en rekke roller og verv, herunder redaktør for tidsskriftet Nordisk sygepleieforskning.

ORGANISERING OG DRIFT

Senter for omsorgsforskning Sør ble etablert i desember 2008 og er et samarbeid mellom Universitetet i Agder og Høgskolen i Telemark. Senteret har sitt geografiske nedslagsfelt i fylkene Aust-Agder, Vest-Agder, Telemark, Buskerud og Vestfold. Senter for omsorgsforskning-Sør finansieres med midler fra basistilskudd fra Norges forskningsråd og Helsedirektoratet, samt eksterne prosjektmidler og egenfinansiering.

ANSATTE/TILKNYTTETE 2013

Olle Söderhamn, faglig leder
Bjørnulf Arntsen, daglig leder
Kirsti R. Bruun, koordinator
Runar Bakken, dosent
Per Gunnar Disch, forsker
Solveig Tomstad, stipendiat
Kari Sundsli, stipendiat
Ingrid Stangeland, stipendiat
Børge Baklien, stipendiat
Lars Bauger, stipendiat
Marianne Eika, stipendiat
Kathrine Cappelen, stipendiat

TILKNYTTET PÅ PROSJEKTBASIS

Marit Skraastad, prosjektmedarb.
Gro Lorentzen, førstelektor
Grete Vabo, universitetslektor
Mariann Fossum, førsteamanuensis
Charlotte Robertson, konsulent
Ellen-Marit Asonze, førstelektor
Ulrika Söderhamn, førsteamanuensis
Bjørge Dale, førsteamanuensis
Dag Olaf Torjesen, førsteamanuensis
Inger Nordlund, høgskolelektor
Fred Tore Henriksen, høgskolelektor
Sigrunn Hvalvik, førsteamanuensis
Solveig Hauge, førsteamanuensis

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

Senter for omsorgsforskning Sør har valgt å synliggjøre sin forskningsprofil innen tre overordnede områder/nivåer:

- Samfunnsnivået
- Kulturnivået
- Personnivået

I løpet av 2013 har senteret hatt flere aktive prosjekter innen hvert av disse områdene. Sett under ett så har den faglige virksomheten ved senteret i 2013 hatt en tematisk bredde som på en god måte reflekterer praksisfeltets kunnskapsbehov. FoU-virksomheten omfatter både større forskningsprosjekter og mindre utviklingsprosjekter.

PÅGÅENDE DOKTORGRADSPROSJEKTER 2013

- Self care and health among home dwelling people in Southern Norway. Stipendiat Kari Sundsli (UiA)
- Being old and at risk for undernutrition – Studies of aspects of selv-care among home dwelling older people and nursing home patients. Stipendiat, Solveig Tomstad (UiA).
- God psykisk helse og relasjon. Stipendiat Børge Baklien (HiT).
- The transition of old patients into long-term care units in nursing homes. Stipendiat, Marianne Eika (HiT).
- Fysisk aktivitet blant voksne og eldre. Stipendiat, Ingrid Kjær (UiA).
- Psykisk helse og aldring. Stipendiat Lars Bauger (HiT).
- Regionale tilpasninger til nasjonale utfordringer – Integrerte helsetjenester gjennom interkommunalt samarbeid og pasientmedvirkning i Agder. Stipendiat Bjørnulf Arntsen (UiA).
- Pasientsikkerhet i sykehjem – sett i lyset av kravet om forsvarlighet. Stipendiat Kathrine Cappelen (HiT)

SAMARBEIDSPROSJEKTER MED KOMMUNENE I 2013

- «SEEK-prosjektet - Systematisk etikkarbeid i eldreomsorgen i kommunehelsetjenesten», samarbeid med USHT Aust-Agder og Vest-Agder.
- «Evalueringsprosjekt av Etikkarbeid i Kommunene i Aust- og Vest-Agder», samarbeid med USHT Aust-Agder og Vest-Agder.
- «Fra kaos til kontroll - helsepersonells vurderinger og tiltak i situasjoner som fører til utagering av personer med demens», samarbeid med USHT-Telemark.

- «Friskere liv med forebygging», samarbeid med USHT-Aust-Agder.
- «Evaluering av modulbasert kompetanseheving av vernepleiere», samarbeid med i samarbeid med Porsgrunn og Skien kommune.
- «Villa Fredrikke», samarbeid med Drammen kommune.
- «Med hjerte for Arendal», samarbeid med Arendal kommune.
- «Modulbasert kompetanseheving, for vernepleiere i Porsgrunn og Skien kommuner », finasiert av Fylkesmannen i Telemark.
- «Sykepleiedokumentasjon i pleie og omsorgssektoren – Interkommunalt helseprosjekt Setesdal», samarbeid med Setesdal regionråd.
- «Forskning for bedre kommunale helse- og omsorgstjenester – En håndbok om hvordan kommunene kan medvirke og tilrettelegge for forskning» i samarbeid med Senter for omsorgsforskning Vest på oppdrag fra Helse og omsorgsdepartementet
- «Opplæringsprogram i Aktiv omsorg».

FORMIDLING OG NETTVERKSARBEID

I 2013 har senteret arbeidet aktivt med å styrke nettverket i regionen gjennom kommunebesøk, deltakelse på konferanser og nettverksaktiviteter i regi av statlige, regionale og kommunale myndigheter. Senteret har også gjennom året hatt et nært samarbeid mot utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester blant annet gjennom representasjon i fag- og styringsrådene og arrangering av regionale nettverkssamlinger. Resultatet har blitt utstrakt formidlingsarbeid samt forskningsfaglig bistand og veiledning rettet mot praksisfeltet.

Senteret har også initiert faste arrangementer som forum for aldring og helse, fagdager, workshop's, etc. Videre har senteret vært aktiv i ulike typer medier som aviser, fjernsyn og radio og på denne måten bidratt til å sette den omsorgspolitiske debatten på dagsorden.

Senter for omsorgsforskning Sør ser det som svært viktig oppgave ha en bred kontaktflate til praksisfeltet. Senterets hjemmeside www.omsorgsfor.no er hyppig besøkt og et viktig redskap for å kunne nå ut med vår virksomhet til de 83 kommunene og andre aktuelle aktører i regionen. På hjemmesiden legges også alle senterets rapporter tilgjengelig for nedlasting i fulltekst.

PUBLIKASJONER 2013

- Dale, B., Sævareid, H. I., Söderhamn, O. Testing reliability and validity of Lorensen's Self-care Capability Scale (LSCS) among older home-living, care-dependent individuals in Norway. *International Journal of Older People Nursing* 2013; 8(2):166-73.
- Dale, B., Hvalvik, S. Administration of care to older patients in transition from hospital to home care services: home nursing leaders' experiences. *Journal of Multidisciplinary Healthcare* 2013; 6; 379-389.
- Eika, M., Espnes, G. A., Söderhamn, O., Hvalvik, S. Experiences faced by next of kin during their older family members' transition into long-term care in a Norwegian nursing home. *Journal of Clinical Nursing* 2013; Dec 21. doi: 10.1111/jocn.12491.
- Flesner, G., Landtblom, A., Söderhamn, O. Work capacity and health-related quality of life among individuals with multiple sclerosis reduced by fatigue: a cross-sectional study. *BMC Public Health* 2013; 13;224
- Hvalvik, S., Dale, B. Nurses' Experiences of Caring for Older Persons in Transition to Receive Homecare: Being Somewhere in between Competing Values. *Nursing Research and Practice* Volume 2013; Article ID 181670
- Sundslø, K., Espnes, G.A., Söderhamn, O. Being old and living alone in urban areas. The meaning of self-care and health on the perception of life situation and identity. *Psychology Research and Behavior Management* 2013; 6; 21-27.
- Sundslø, K., Espnes, G.A., Söderhamn, O. Lived experiences of self-care among older physically active urban living individuals. *Clinical Interventions in Aging* 2013; 8: 123-130.
- Söderhamn, O. Phenomenological perspectives on self-care in aging. *Clinical Interventions in Aging* 2013; 8; 605 – 608.
- Söderhamn, O., Flateland, S., Haraldstad, K., Skisland, A. Kvalitet i forskningsveiledning. *Nordisk sygepleieforskning*; Nr. 2; 2013; Vol. 3; 139-144.
- Söderhamn U, Landmark B, Eriksen S, Söderhamn O. Participation in physical and social activities among home-dwelling persons with dementia – experiences of next of kin. *Psychology Research and Behavior Management* 2013; 6: 29–36.
- Söderhamn, U., Dale, B., Söderhamn, O. The meaning of actualization of self-care resources among a group of older home-dwelling people—A hermeneutic study. *International Journal of Qualitative Studies of Health and Well-being* 2013; 8; 20592 - <http://dx.doi.org/10.3402/qhw.v8i0.20592>
- Tomstad, S., Söderhamn, U., Espnes, G. A., Söderhamn, O. Nutritional self-care

in two older Norwegian males: a case study. *Clinical Interventions in Aging* 2013;8; 609 – 620.

Tomstad, S., Söderhamn, U., Espnes, G. A., Söderhamn, O. Testing two self-care-related instruments among older home-dwelling people in Norway. *International Journal of Older People Nursing* 2013;8(3);189-98.

Fossum, M., Ehrenberg, A. The Experiences of Using a Computerized Decision Support System. *International Journal of Medical Informatics* 2013; 82; 911-921.

RAPPORTER

Kommunal Omsorg –i plan? Status 2011, utfordringer mot 2025, Rapport 3/2013, Einar Vetvik og Per-Gunnar Disch

Dokumentasjon av sykepleie –Et aksjonsforskningsprosjekt i Setesdal, Rapport 1/2013, Grete Vabo

Forskning for bedre kommunale helse- og omsorgstjenester –En håndbok om hvordan kommunene kan medvirke og tilrettelegge for forskning, Per Gunnar Disch, Oddvar Førland og Kathrine Cappelen

Sluttrapport: Om å bli vernepleier på jobben - en modell for utdanning i helse- og sosialfag. Evaluering av Modulbasert kompetanseheving i bachelor vernepleie deltid ved Høgskolen i Telemark 2009-2013, Olav Dalland

PROSJEKT

Evalueringsprosjekt av Etikkarbeid i Kommunene i Aust- og Vest-Agder

Prosjektleder, Professor, Åshild Slettebø

Senter for omsorgsforskning-Sør (UiA) ved Professor Åshild Slettebø, Professor Ulrika Söderhamn og Universitetslektor Helga Tofte Kjølsvæd i samarbeid med Forskningslederne ved Utviklingssentraene for sykehjem og hjemmetjenester i Aust-Agder; Åshild

Berg Kaldestad og Inger Johanne Bolstad; og Vest-Agder; Leni Klakegg og Mette Gellein Erøy har i perioden 2011-2014 gjennomført en evaluering av etikkarbeidet som har vært gjennomført i etikk-kommunene på Agder gjennom KS (Kommunenes interesse- og arbeidsgiverorganisasjon), "Samarbeid om etisk kompetanseheving". Det var til sammen 13 kommuner.

Problemstilling som prosjektet har belyst er: 1) Hvilke erfaringer har helsepersonell med å ha deltatt i etiske refleksjonsgrupper i kommunehelsetjenesten? Og 2) Hvilken betydning har dette for møtet med brukere, og kvalitet på praksisutøvelsen? Prosjektet har et mixed method design med bruk av både kvalitative fokusgruppeintervjuer og kvantitative spørreskjema. Fem fokusgruppeintervju ble gjennomført våren 2011. Ut fra resultater fra fokusgruppeintervjuene ble et spørreskjema utviklet, og en spørreskjemaundersøkelse gjennomført via e-mail til deltagere i KS-prosjektet på Agder januar til mars 2013.

Funnene viser at informantene som har deltatt i etisk refleksjon mener de har hatt utbytte av et slikt tiltak. De har blitt bevisste på respekt overfor pasient og pårørende, at de ser pasienten som person og hvordan de møter pasienten i ulike situasjoner. I tillegg har etisk refleksjon hatt betydning for arbeidsmiljøet ved at informantene gir uttrykk for å ha blitt bevisstgjorte egne holdninger og væremåter. De kvantitative funnene viser at etisk refleksjon var betydningsfullt for bedret individualisert pleie til pasientene og at pasienten ble møtt mer respektfullt enn før etisk refleksjon ble innført. Tallene viser også at pasientene er blitt tryggere på de ansatte i pleiesituasjonene. Hovedinntrykket av fokusgruppeintervjuer og spørreskjemaundersøkelsen samlet er at det er overveiende positive erfaringer med deltagelse i etisk refleksjon. Negative aspekter er manglende rammer som tid og økonomi til å drive systematisk etikkrefleksjon. Implikasjoner for praksis fra denne studien er at det gis ressurser som tid, økonomi og personale til å drive etisk refleksjonsarbeid. Det er en fordel at refleksjonsmøter er regelmessige, at én person har ansvar for å lede gruppene, betydningen av taushetsplikt og at det er avklarte forventninger til hva etisk refleksjon innebærer. Det anbefales at det brukes ulike metoder for å bidra til gode refleksjonsmøter.

